

Тражири
Ханафирады

АЛМАТЫ ОТАРЫ

СОЛУ - АЗ ЖЕКЕДЖИ

БАСПАУ АЛМАТЫ

Гүлжиян қажы Ханафияқызы

**ИМАНДЫ ОТБАСЫ
БОЛУ - АҚ НЕКЕДЕН
БАСТАУ АЛАДЫ**

Екібастұз қ.
2009 жыл

© Гүлжиян қажы Ханафияқызы

Ханафияқызы Г.

X-19 Иманды отбасы болу - ақ некеден бастау алады
(Гүлжиян Ханафияқызы. - Екібастұз, 2009. - 96 б.)

ISBN 978-601-7113-12-4

Гүлжиян қажы Ханафияқызы - Екібастұз қаласының тұрғыны. Өмірден көрген-түйгені мол қарт ана жастарды имандылық жолына баулу мақсатында тәлім-тәрбиеге толы ой-толғаныстарын жергілікті, облыстық және республикалық газет-журналдарда тұрақты жариялап келеді.

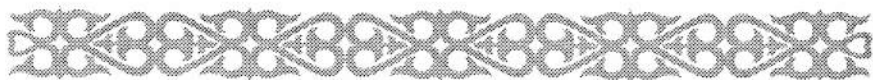
Кітаптың тілі жатық. Автор өз өмірінен қызықты оқиғаларды келтіре отырып, ұлттық салт-дәстүрлерімізді дәріптейді.

X $\frac{0505000000}{00(05)-09}$

УДК 39
ББК 63.5 (БҚаз)

ISBN 978-601-7113-12-4

© Гүлжиян қажы Ханафияқызы

ИМАНДЫ ОТБАСЫ БОЛУ - АҚ НЕКЕДЕН БАСТАУ АЛАДЫ

Саясат күнде өзгереді, ал дін - мәңгілік. Дініміз - ислам, кітабымыз - құран, ал біздің мәдениетіміз бақытқа жетелеуші.

Халық Алласына тәңіріне сеніп, ертеңгі күнін, ар жақтағы ана дүниеге баратын күнін ойлап, дүниеге мынау бүгінгі күннің күйбеңімен жүре бермей, Мұхаммед пайғамбарымыздың хадистеріне сәйкес өмір сүрсе дейміз.

Халық өзінің ұлттық қайнарларына, иман тазалығына қайтып оралу үшін мен Кеңес өкіметі тұсында жабылып қалған жүздеген мешіттерді еліміздің мұсылмандарына қайтарып бердім.

Қазір бүкіл Қазақстан бойынша жүздеген мешіттер бой көтерді.

Н.Ә.НАЗАРБАЕВ

СӨЗ БАСЫ

Бисмилләһир-Рахманир-Рахим!

Ислам діні бейбітшілікті, тыныштықты, дінаралық, ұлтаралық татулықты, рухани бірлігімізді, мұсылмандық ұлт дәстүрімізді, ана тіліміздің ғасырлар бойғы мұраларын сақтау мен нығайтуда игі әсерін тигізуде. Қай мұсылман мемлекетінің болсын тірегі - иманды, берекелі, салауатты өмір сүре білетін отбасылар.

Ей адамзат! Мен сендерге Алла сөзі Құран Кәрімді және Хадистерімді қалдырдым. Егер оны орындасаңдар, екі дүниенің бақытына бөленесіңдер.

Мұхаммед /с.ғ.с./ пайғамбарымыз «Дін – насихаттан тұрады, діни әңгімелерді жинақтап, оны халыққа таратпаған жан қиямет күні тозақтың отымен тізгінделеді», дейді.

Садақаның абзалы - дінге сенуші адамның білім үйреніп, оны өзгелерге де үйретуінде/Хадис/. Сондықтан осы жазылғандардан тәлім-тәрбие болар деген оймен жазып отырмын. Менен садақа болсын.

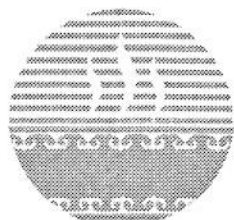
АТА ДӘСТҮР, ӘДЕТ-ҒҰРЫП

Ұлттың негізі - тілі, дәстүрі, діні, тарихы және атамекені /“Бес анық” кітабында, Мұхтар Арын/.

“Ел болам десең - бесігіңді түзе”. М.Әуезов

“Үйленіп ұрпақ көбейтіндер. Сонда мен қиямет күні басқа пайғамбарлардың алдында үмбетімнің көптігін мақтан етемін”деп, Мұхаммед пайғамбарымыз аманат жүктеген мұсылмандарға ана болу, өмірге адам әкеліп азамат етіп өсіру оңай нәрсе емес екенін айтқан. “Бір баланы өсіріп адам еткенше, бір шаһар опат болады”, “Бір ұл тәрбиелеу - бір азамат тәрбиелеу, бір қыз тәрбиелеу - бір отбасын тәрбиелеу”, “Қыз бала - отбасының ырысы, болашақ ұрпақтың анасы”, “Анаға қарап қыз өсер”, “Ұяда не көрсе, ұшқанда соны іледі” деп, қыз тәрбиесіне зор мән берген халқымыз анасына да зор міндеттер жүктейді.

“Келіні жақсы үйдің - керегесі алтын” деп, келіннің отбасындағы рөлін де жоғары бағалаған. Ене де, келінің де біреудің әлпештеп аялаған қызы деп түсініп, жақсысын асырып, жаманын жасырып, келін мен ененің арасындағы татулық-сыйластықтың өріс алуына мұрындық болса, қандай жақсы. Анадан, енеден тәрбие алған келін барған жерінің керегесін алтын етеді деген сөз осыдан шыққан. Қыз-келін болып дүниеге ұрпақ әкеліп, өмірін әрі жалғастырып, оны тәрбиелеп өсіріп, қуаныш-қызығын көргеннен артық бақыт жоқ шығар,сірә.

ҚЫЗ ЖАТ ЖҰРТҚА ЖАРАЛҒАН

Ислам дінінде мұсылмандар қыз баланы өте ардақтаған. Осыған байланысты Құран-Кәрімнің Рахман сүресінде “Кім өз қыздарына, балаларына қамқорлық жасаса, оларға жақсы қараса, оның тозақ отынан қорғағаны болады” делінген. Ата-бабаларымыз дүниеге қыз бала келсе, “Ырыс алды - қыз” деп қуанған, “Қыз бала - қонақ” деп, ерекше құрметпен қарап сыйлаған. “Қонағынды құдайдай күт” деген мақал бар ғой. Қыз бала кәмелет жасқа келгенше ғана өз үйінде болады да, одан кейін келін, ана, әже атанып, жат жұрттық болады деп қонағындай ардақтаған.

Бар адамзат анадан тарайды. Ананы сондықтан ерекше құрметтейді. Сол құрмет қыз кезден бастау алады. Қыз бала өз үйінде ешқашан төмен отырмаған.

Тіпті, келін болған кезде де тойда:

Сіздерге әрдайым орын бар,
Ақ отау төріне қоныңдар.
Ақ тілек батамыз мінеки,
Бақытты болыңдар, болыңдар,
- деп дастархан төріне отырғызған.
Ал нәрестелі болғаннан кейін
“Енді сен ана болдың” деп одан
бетер ардақтаған.

Қыз баланы қалай еркелетіп, аялап, әлпештесе де, ата-бабаларымыз оның ертең жат жұртқа келін, әже болатынын естен әсте шығармаған.

Құран Кәрімде балиғат жас 15 жас делінген. Ұл балаға қарағанда қыз бала ерте есейеді. Сондықтан

имам Ағзам мазхабының шарты бойынша қыз бала 9 жастан, ер бала 12 жастан намаз оқу міндет.

Гүлжиян қажы екі келіні
Шаттық пен Ләйлә, қызы Айгүл
және немерелері
Әлия мен Сәниямен бірге

Оны әке-шешесін, ата-енесін, туған-туысты, дос-жаранды, қайын жұртты, абысын-ажынды сыйлауға, әрқашан қоғамдық әдептілікке, мейірімділікке, кешірімділікке, кішіпейілділікке, үлкенді сыйлауға, ғайбат айтпауға, қажетсіз іске араласпауға, өзге туралы жаман ойламауға, араздасқанды татуластыруға, шарифатты дұрыс үгіттеуге, екіжүзді жағымпаз болмауға, мырза, қонақжай, инабатты, қайырымды әдепті болуға баулыған. Жолдастары кім, бос уақытын қалай өткізеді. Құмар ойнап, анаша тартпай ма? Киген киіміне де үлкен мән берген. «Есті қыз етегін қымтап ұстайды» демекші, қыздың көйлегінің етегі тізеден жоғары болмауын ескертеді. Қыздың, әйел адамның ашық-шашық жүруі, шаштарын түрлі түске бояу, арқасын, кіндігін көрсетіп, денемен дене жабысып тұрған шалбар, кеудеше кию, қарқылдап күлу, шапылдап ұрсу, сүйрендеп сөйлеу әдепсіздік болады. Әйелдің ашық-шашық жүруі, алды-арты жырық көйлек киіп, батысқа еліктеуі Мұхаммедтің сүннетіне жатпайды. Мұсылман болған соң, Мұхаммедтің сүннетімен жүру керек. “Ағайын тату болса - ат көп, абысын тату болса - ас көп” деп есіне салып, “Ат атандырып, сүйек сындырма. Барған жеріңе тастай батып, судай сің” деп ақылдарын айтып отырған.

Ата-әженің, ата-ененің тәлім-тәрбиесін көріп, ұлттық өнер, салт-дәстүр, әдет-ғұрып, ырым, рәсім, үрдіс, әдеппен халықтық қасиеттерді бойымызға сіңіріп, Мұхаммедтің сүннетімен жүрейік.

СЫҢСУ

Ұзатылған қыз өз босағасынан аттанар алдында ағайын-туыстарын аралайды. Былайша айтқанда, қоштасады. Жеңгесін ертіп ағайындарын аралап, өзінің балалық шағын, оң жақта бұлғақтап өскен бақытты күндерін еске алып, аяулы ата-анасының, туыстарының өзін жеткізудегі өлшеусіз еңбегіне ризашылығын білдіреді. Көңіліндегі өкпе-назын, алғысын ұзатыларда сыңсу арқылы жеткізген.

Базардан келген құйысқан,
Тарамай шашын ұйысқан.
Келіп-кетіп жүріңдер,
Сағындырмай туысқан.

Есік алды қара су майдан болсын,
Ақ жүзімді көргендей айнама болсын.
Қайын атам бар дейді,
Айналайын әкемдей
Қайдан болсын.

Дүниеде кім мұнды, қыз-ай мұнды,
Анадан болып мұнды неге тудық?
Анадан тумас едік болып мұнды,
Бұрынғы ата-ана жолын қудық.
Қайран ауылым қалады-ау,
Қарасам көзім талады-ау.
Әлпештеген ел-жұртым,
Жылай да жылай қалады-ау.

Әкесіне:

Ақ үйдін сәні дөдеге,
Ақ сұңқар ілер бөдене.
Айналайын, жан әке,
Сенсіз сәнім келе ме?

Анасына:

Қызылда бешпент қынадым,
Етек-жеңін жимадым.

Ішіңе сыйған анашым,
Сыртыңа неге сыймадым.
Есіктің алды күрке еді,
Күркеден атым үркеді.
Қыз демеген анам-ай,
Басыма желек бүркеді-ай.

Інісіне:

Айналайын басыңнан,
Басыңа біткен шашыңнан.
Атты да жаяу жүргенде,
Қалмаушы едің, күнім, қасымнан.
Мінгенде атым сарбауыр,
Сары ала қамшы қолға ауыр.
Жыламайын десем де,
Қимады екен ку бауыр.

Ауыл әйелдеріне:

Базардан келген кеселер,
Шай-самауырын еселер.
Бәріңе ортақ қыз едім,
Қош - аман бол, шешелер.
Көлден ұшқан бұлдырық,
Құбыладан соққан ызғырық.
Жатқа кетіп барамын
Жаратқан соң қыз қылып.
Атасы жақсы құл болмас,
Анасы жақсы күң болмас.
Оң жақтан кетіп барамын,
Қыз еркелеп ұл болмас.
Жанымдағы қыным-ау,
Сіңлілер мен інім-ау.
Жыл айналып келгенше,
Қош-аман бол күнім-ау.

Қыздың сыңсуы - жарасымды әрі тәрбиелік мәні бар салтанатты салт. Бұл адамгершілік, әдептілік жағынан алғанда да өте орынды дәстүр. Ал қазақтың қазіргі қыздары бұл дәстүрдің алтын арқауын үзді десе де болады. Бұл ұлттық тәрбие мен ұлттық мәдениет ұмытылып бара жатыр.

МЕШІТ ӘДЕБИ

Мешітке кірерде оқылатын дұға:

Аллаһумма ифтах ли әбуәбә рахматикә

1. Мешіт - Байтолла деген Қағбаның бөлімшесі. Аллаһ Тағала пендесінің құлшылық тілегін қабылдайтын қасиетті, нұр-иман шашатын орын. Сондықтан мешітте құлшылық істеліп, діни ғылым үйретіліп, бұдан басқа шариғат үкіміне сай жақсы мақсатқа пайдаланылады. «Мешіт мұсылмандардың қалқаны, кәпірдің зынданы» деген ардақты Пайғамбарымыз /с.ғ.с./ өз хадисінде.

2. Ғибадат жасалатын Аллаһ үйі - мешіт деп саналады.

3. Мешіт қасиетті құлшылық үйі болғандықтан, әрбір кәмелетке толған мұсылман мешіт құқын қорғап, патшаға дейін әдеп сақтап, Аллаһқа құлшылық етеді.

4. Мешітке әр уақытта жуыну /ғұсыл, бой дәрет/ парызын орындап, дене түктерін қысқартып келу.

5. Мешітке толық дәрет алып, таза киім киіп, хош иіс себініп келу.

6. Әрқашан Аллаһты еске алып, Пайғамбарымызға /с.ғ.с./ салауат айтып, жақсы ниет, ізгі тілекпен келу.

7. Кәмелетке толған қыз, әйелдер сақтану керек /басы, тізелері, балтыры т. б. әуретті жерін ашып, жұқа, қысқа киініп келуден/. Мешіттен шыққанда: Аллаһумма инни әсәлүкәмин фадлик.

8. Мешітке кіргенде оң аяқпен кіріп, дұға етіп, сәлем беру.

Кіргенде: Аллаһумма ифтах ли әбуәбә рахматикә.

9. Мешіттен шыққанда, сол аяқпен шығып, ісінің оңды болуын тілеу. Дұға етіп, сәлем беру.

10. Киімінде, денесінде адамдарды жиіркендіретін жағымсыз иіс болмауы керек.

11. Егер мәкруһ уақыты болмаса, «тахиятул» мешіт «ақысы» намазын оқу.

12. Мешітте азан шақырғанда, уағыз, құтпа, Құран оқылып тұрған уақытта ешкіммен сәлемдеспей, басқа іс-әрекет етпей, зейін қойып тыңдауы керек.

13. Мешітте тосын мінез, іс-әрекетке бармау /қатты күлу, кекіру, түшкіру, есінеу, әдепсіз сөйлеу, зеку/ өзгенің назарын аудармау, құлшылық, ғибадатын бұзбау.

14. Пердесіз намаздағы адам алдынан жүрмеу, кісі жүзіне қарап намаз оқымау.

15. Мешіт ішінде жүгірмейді, қалай болса солай отырмайды.

16. Мешіт ішінде сауда жасалмайды, қоқыс тасталмайды, қайыр сұралмайды.

17. Мешітте бос уақытта Құран оқу, таспих тартып, күнәлі ісіне Аллаһтан кешірім сұрап, дүние және ақиретте жақсылық тілеу.

18. Азан шақырғанда батасына, оқылып жатқан жамағат намазына ұйымаудан сақтану.

19. Жұқпалы, қауіпті аурудан сауықпай мешітке келмеу.

20. Мешітке алдағы бос саптарды толтырып, кейін келгендер адамдарды баспай, аттамай, әдеп сақтау.

21. Мешіт Алла Тағаланың назары түсіп, нұры жауып, Періште «Әмин!» деп тұратын нұрлы жер болғандықтан, бір адамның құлшылық, ғибадатын Аллаһ қабыл етсе, сол жамағаттың әрбірі сансыз сауап алады.

22. Құрметті жамағат! Пайғамбарымыз Мұхаммед /с.ғ.с./ үмметіне үлгі етіп, «Әдеп-иманнан» деп ескертті.

Қосымша ескертулер:

1. Әйел заты мешітте өздері үшін белгіленген орыннан ер кісілер намаз оқитын залға өтпеуі тиіс;

2. Мешітке кірерде ұялы телефонды сөндіріп, одан дыбыс шықпайтын ету керек.

3. Мешіт пен оның ауласында арнаулы дүңгіршектен өзге жерінде ешқандай да сауда-саттық жасалынбайды.

Аллаһ Тағала ниеттеріңізді қабыл етсін!

**Сондықтан әдеп сақтап,
иманымызды кәміл етейік!**

МЕШІТТЕ НЕКЕ ҚИЮДЫҢ ТӘРТІБІ

Некесін қидырушы мен куәгерлері мешітке келерде кәлима-шаһадат айта білуі керек.

Ля иләһә иллаллаһ Мұхаммеду-р Расулауллаһ

Мағынасы: Аллаһтан басқа тәңір жоқ. Мұхаммед - /с.ғ.с./ - Аллаһтың елшісі.

Әшһәду әллә иләһә иллаллаһ уә әшһәду әннә Мухаммадан ғабдуһу уә Расулуһу

Мағынасы: Мен Аллаһтан басқа ешбір Тәңір жоқ екендігіне және де Мұхаммед /с.ғ.с./ Аллаһтың құлы әрі елшісі екендігіне куәлік етемін.

1. Алдымен мешітте некесін қидырып, одан соң «Неке сарайына» /Азаматтық хал-әктілерін тіркеу орны/ барғаны мақұл.
2. Қалыңдықтың көйлегі бүкіл тұла бойын жауып, дене мүшелерін көрсетпейтін болуы тиіс. Бірге еріп жүрген құрбы-құрдастары мен ата-ене, туған-туыстары да әдемі киініп, әйел заты бастарына ақ орамал тартып келгені жөн.
3. Жас жұбайларға еріп келушілермен жағымсыз иіс /арақ-шарап, пияз, сарымсақ/ сезілмегені абзал.
4. Неке суын ішу тәртібі:

– Күйеудің жолдасы күйеу жігітке кесені ұсынып, 3 рет жұтқызады;

– Күйеу жігіт ішкен жерден қалыңдық та 3 рет жұтады.

– Содан кейін күйеу мен қалыңдықтың жолдастары ішеді.

– Соңынан неке судан туыстары ауыз тиеді.

Неке қидырушылар мен оларға ерген топтың мешіт әдебін сақтауы қажет.

Неке қию - үйлену тойының басы. Сондықтан той шашусыз болмайды.

Күйеу жігіт неке қию рәсiмiнде қалыңдыққа махер, яғни сыйлық атайды. Ол алтын жүзiк, не алтын алқа болуы да мүмкiн. Мүмкiндiгi бар күйеу жігіттiң қымбат дүние атап қалыңдығының көңiлiнен шыққаны жақсы. Егер қалыңдықтың аяғы ауыр болса, неке босанған соң қиылады. Мұсылмандарда, әсiресе қазақ ұлтында жетi атаға дейiн құдаласып, қыз алыспайды.

Аллаһ алдындағы ақ неке ұзағынан болғай!

Өмiр қызығы мен қиындығын бiрге бөлiсiп, жұптары жазылмағай!

Мешiтте неке қию рәсiмi

МҰСЫЛМАНША НЕКЕ ҚИЮ ШАРТЫ

Бисмилләһир-рахманир-рахим!

Мейірімді, рақымды Алланың атымен бастаймын!

Мұсылмандардың діні - ислам. Ислам діні - бейбітшілікті, тыныштықты, дінаралық, ұлтаралық татулықты, рухани бірлігімізді, мұсылмандық ұлт дәстүрімізді, ана тіліміздің ғасырлар бойғы мұраларын сақтау мен нығайтуда игі әсерін тигізуде. Қай мұсылман мемлекетінің болсын тірегі - иманды, берекелі, салауатты өмір сүре білетін отбасылар.

Адам өміріндегі ең ұлы бақытты сәт - екі жастың отау тігіп, шаңырақ көтеруі. Осынау маңызды оқиғаға Ислам діні де ерекше мән берген. Біздің дініміз адамды, Алла Тағала жаратқан тіршілік иелерінің ішіндегі ең қасиеттісі санайды. Сондықтан оның жанын, ақылын, ар-намысын, мал-мүлкін қорғау туралы заңдарды Құран жолымен қалыптастырып, бекіткен. Соның ішінде баса назар аударатыны - ұрпақ қамы, нәрестенің таза жолмен дүниеге келуі, жаны, тәні, дені сау болып, алаңсыз, мұңсыз өсуі үшін ақ некемен үйленуді бұйырған.

Бабаларымыз ақ неке деп ардақтаған бұл игі қадам – адам өміріндегі ұлы өзгеріс. Сіз кеше жалғыз едіңіз, бүгін екеусіз, қасыңызда тағдырдың түрлі сынағын бірге көтеріп, ыстық-суықты, жақсылық-жамандықты бірге бөлісер жан жарыңыз бар. Осы сезімнің өзі бойыңызға күш-қуат беріп, жүрегіңізге жылу, жүзіңізге нұр сыйлайтыны ақиқат. Көптеген отандастырымыз шаңырақ көтерудің ең алғашқы шарты - Алланың алдында, яғни шарифат талаптарына сай неке қию екенін біле бермейді. Үкіметтің Неке сарайында заңды түрде үйленгендерін білдіретін неке куәлігін алсақ болды деп санайды. Әрине, өзің өмір сүріп отырған мемлекеттің азаматы болғандықтан сол үкіметтің заңдарын мүлтіксіз орындаған

абзал, әйтсе де алдымен Алланың алдында ақ болған дұрыс екенін ешқашан естен шығармағанымыз жөн шығар. Үйленіп, ақ некесін қиғандар - діннің жартысын қорғайды. Некелі жолмен дүниеге келген бала мейірімді, рақымды, шапағаты мол, көпшіл, ел қамын ойлаған абзал азамат болып өседі. Мәселен, Абайдың атасы Өскенбай мен әжесі Зере ақ некемен қосылған. Зере ана баласы Құнанбайды дәретсіз емізбеген. Дініне берік, тақуа адамдардан Абайдай ұлы тұлғаның дүниеге келгені көп жайды аңғартса керек.

Мен 1960 жылы Совет Жанкелдіұлына тұрмысқа шықтым. Сонда біз Неке сарайына барған жоқпыз. Ата-енем үйге молланы алдыртып, некемізді қидырды, неке суын ішкізді. Екі жарым жылдан кейін тұңғыш баламыз туған соң, Неке сарайында некеге тұрып, нәрестеміздің туу туралы куәлігін алдық. Перзентханадан келген күні молланы алдыртып, нәрестеге азан шақыртып, ат қойдырдық. Сәбидің есімі қойылғаннан кейін шілдехана, қалжа, бесікке салу, қырқынан шығару секілді салт-дәстүрлерді орындадық.

Біз ата-анамыз үлгі етіп көрсеткен шарият заңдылықтарын бұлжытпай орындап қана қоймай, бүгінде өз балаларымызға, немерелерімізге осы үрдісті үзбей, жалғастырып келеміз.

Осы орайда атақты Қожамберді жыраудың жас келінге өсиетін назарларыңызға ұсынғанды жөн көрдік.

Жас шаңырақ иесі, айтқаныма құлақ сал,
Біз сияқты атаңның өсиет сөзін ұғып ал.
Өздеріңді әлпештеп, өсіріп еді ата-анаң,
Сол қарттарға кейін де тимесін тілің катадан.

Аялап күтсең кәріңді,
Сыйлайды сені жат адам.
Тірлікте зиян көрмейсің,
Үлкендер берген батадан.
Тісі түсіп саудырап,

Екі көзі жаудырап,
Келіннен көріп қағажу,
Қалмасын шешең қалжырап.
Отырған жері - береке,
Өзіңді тапқан ананың.
Шаңырақтың құты ғой,
Қамқоры сол баланың.
Жағдайына қарасаң,
Ата менен ананың,
Сүйген құлы баласы,
Жаратушы Алланың.
Отбасының ұйытқысы
Қайын атаң мен қайын енең.
Сыйлап жүрсең соларды,
Кем болмайсың ешкімнен.
Қайын енеңді күт, келін,
Бағады ол балаңды,
Енең күші елеусіз,
Демеушің ғой табанды.
Қайраты кетсе бойынан,
Түртпектей берме панаңды.
Мендетеді кәрілік,
Қайтсеңдағы, келіндер,
Тату бол қайын анаңмен.
Жасы ұлғайған кәріңді
Сыйла барлық балаңмен.
Қайын атаң мен енеңді
Болма келін сөгетін.
Еңкейіп кетті демесең,
Жәрдемші бар беретін.
Шақырма ашу қарттарға,
Өзің де сондай боласың.
Өнеге алма тірлікте
Шайпау менен наданнан.

«Үйленуге мүмкіндігі бола тұра үйленбегендер - менің үмметім емес», - депті Мұхаммед /с.ғ.с./ пайғамбарымыз.

Қандастарымыздың кейбірі шаңырақ көтерудің алғышарты-Аллаһтың алдында, яғни шариғат талаптарына сай неке кию қажеттігін ескере бермейді.

Неке қиюдың 5 шарты бар:

1. Қалыңдық пен күйеу жігіттің тілін кәлимаға келтіру /Лә иләһә, иллиллаһу Мұхаммедрасуллаһ/.

2. Олардың бір-біріне жар болуға ризалық білдіруі /Екі жақтың ризашылығын естімей, неке қиюға болмайды/.

3. Мәһәр - ер адамның қалыңдығына жасайтын сыйлығы /арабтар 10 динар көлемінде мәһәр береді, қазір мәһәрдің нақты мөлшері жоқ. Мәһәр әйелдің жеке меншік мүлкі болып есептеледі/.

4. Куәлар - екі ер немесе бір ер адам мен екі әйел /келісілген адамдармен қоса некенің қиылғанына періштелер де/ куәлік етеді. Олар бұл дүниеде де, Алланың алдында да куәлік береді. Ал егер некеден кейін арақ ішіп, басқадай арам істерге барса, ол шаңырақтың тірлігіне шайтан араласады. Ақ некенің қадірі кашады.

Ер адамның 4 міндеті бар. Олар:

1. Отбасына жан-жақты жағдай жасау.

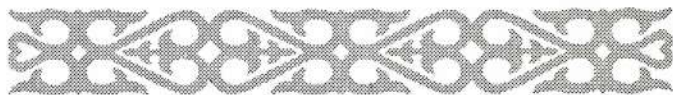
2. Ұзақ сапарға шығарда үй-ішін қажетті заттармен қамтамасыз ету.

3. Жұбайын сыйлау, оған күш көрсетіп, қоқан-лоққы жасамау.

4. Бір жаққа кетерде қайда баратынын, қай сағатта, қай жерде болатынын айтып ескерту. Осы 4 міндетке сәйкес Құран Кәрімнен үзінді келтірейін: «Ері әйелді өзімен бірге қоректендіреді, бетке ұрмайды, балағаттамайды, жалғыз қалдырмайды. Кім әйелімен ең жақсы қарым-қатынаста болса, сол сіздердің жақсыларыңыз». «Жібекті түте алмаған жүн етеді, аруды күте алмаған күн етеді». Халық нақылы.

Әйелдің 4 міндеті:

1. Келешекте дүниеге келетін балаларын тәрбиелеу;
2. Күйеуі ислам талабына сай орынды ақыл-кеңес, өсиет сөз айтса - орындау;
3. Бір жаққа баруға жиналса, ерінен рұқсат сұрау;
4. Күйеуіне қарсы шығып, дөрекі мінез көрсетпеу. Осы міндеттерге қоса Құран Кәрімнің аяттарында мынадай сөз бар: «Аналар баланың емшектегі уақытын толық сақтағысы келсе, оның мерзімі толық екі жыл». /Бақара сүресі, 233-аят/. Ол пейіштерде өз ерлерінен басқаға көз салмайтын, өз ерлерінен бұрын ешбір адам да жанына жуымаған әйелдер тұрады. Олар бейне жақұттай, мөлдір, меруерттей ақ». /Рахман сүресі, 58-аят/.

НЕКЕ СУЫ

Осылайша шарифат талаптары жөнінде кеңірек түсінік берілген соң, күйеу жігіт пен қалыңдыққа неке суы ұсынылады. Ол таза, дәмді болуы керек. Екі жастың өмірі балдай тәтті болсын деген ниетпен ол суға бал қосылады, екі жастың өмірі күмістей берік болсын деп күміс салынады. Неке суының тазалығына, дәмділігіне баса көңіл бөлу, жаңадан отау тіккен екі жастың махаббаты, Адам ата мен Хауа ана, Мұхаммед с.ғ.с. пайғамбар мен Хадиша, Хазіреті Әли мен Фатима аналарымыздай мәңгілік бақытқа бастайтын биік те тұнық, мөлдір де тәтті болса деген ниеттен туған. Отбасының беріктігіне ақ некенің тигізер әсері мол.

Ысқақ қажы, Совет қажы және Гүлжиян қажы мешітте неке қию рәсімін орындаудан кейін неке суын ішіп отыр

ҒҰСЫЛ /бой дәрет/

Лә-илаһа ил-Аллаһ, Мұхаммадүр расулаллаһ.

Мұсылман отбасы ерлі-зайыптылардың арасындағы шарифат заңдылықтарын, халал мен харамның айырмашылықтарын білулері қажет. Мысалы, көптеген отандастарымыз төсек ләззатынан кейін жан мен тән тазалығы үшін /ғұсыл/ бой дәрет құйыну керектігінен мүлдем хабарсыз. Ал ғұсыл құйыну әрбір мұсылман орындауға тиісті парыз.

Негізінде ғұсыл - парыз ғұсыл және сүннет ғұсыл болып екіге бөлінеді. Парыз ғұсыл міндетті түрде орындалуы тиіс амал-әрекеттер. Сүннет – пайғамбарымыздан үлгі-өнеге болып қалған іс, амал-әрекет болғандықтан бұлардың да орындалуы шарт, яғни міндетті.

Уәжіп – орындалуы парыз секілді талап етілмеген, бірақ қуатты дәлелдермен анықталған іс-әрекеттер мен міндеттер. Уәжіптің үкімі парызға ұқсас, орындаған адам сауап алады, іске асырмаса ақыретте азабын тартады.

Ғұсыл дәретті негізінен еркек пен әйел жыныстық қатынас жасағаннан кейін міндетті түрде алуы шарт. Ғұсыл алу төмендегі амалдарды орындауға байланысты уәжіп саналады:

1. Ер немесе әйел адамның балиғатқа жетуі қажет.
2. Ерлі-зайыптылардың жыныстық қатынас жасауынан кейін.
3. Манидың /сперма/ шаһуатпен шығуы
4. Әйелдің хайз /етеккір/ қаны тоқтағаннан кейін.
5. Нифас /босанған әйелден келетін/ қан тоқтағаннан кейін.
6. Ұйқыдан тұрғанда адам киіміне мани жұққанын байқаса, дереу ғұсыл дәрет алуы шарт.

Ғұсыл дәреті болмаған адам не істей алмайды?

1. Құранға қол тигізе алмайды.
2. Құранды жатқа да оқи алмайды.
3. Мешітке кіре алмайды.
4. Намаз оқи алмайды.

Сүннет болған ғұсылдар:

Ғұсыл дәретін алған кезде дене жалаңаш болғандықтан, жанымызда ешкім болмау керек. Егер басқалардың жанында шомылуға мәжбүр болсаң, бір орамалмен әурат жерін жауып, шомылу керек.

Төрт түрлі ғұсыл сүннет:

1. Жұма намазы үшін ғұсыл;
2. Айт намаздары үшін;
3. Арафа күні Арафатта тұру үшін;
4. Қажылықта иһрамға кірер кезде.

Ғұсыл/бой дәрет алу/ төмендегі қағидалар бойынша орындалады:

1. Ағұзу билләһи миннәшшайтанир-Ражим, Бисмилләһир-Рахманим-Рахим дұғасы айтылып, дәрет алуға ниет білдіреді.

2. Екі қолды жуғаннан кейін бүтін денемен бірге сперма ұрық немесе намазға кедергі жасайтын лас болса, жуылып тазаланады.

3. Жуынып тазаланғаннан кейін бейне намазға дәрет алғандай дәрет алынады.

4. Дәрет алынып болғаннан кейін басқа оң және сол иықтарға 3 реттен су құйылады. Денедің су тимеген иненің жасуындай да жер қалмауға тиіс.

Жыныс қатынасының пайдалы жақтары да бар. Олар: біріншіден, көңіліндегі кірбің, қайғы-құсадан арылады. Екіншіден, денедің пайда болған кейбір безеу, бөртпе сияқты тері кеселдерінен сауықтырады.

Шектен тыс жасаған жыныс қатынасының пайдасынан зияны көп. Ол, біріншіден, денені әлсіздендіреді. Екіншіден, аяқ, бел ауруы, бас ауры сияқты көздің нұрын /көру қабілетін/ төмендететін жағдайларға тап қылады. Сондықтан да Әзірет Әлі «Шектен тыс жасалатын жыныс қатынасы ер кісінің күш-қуаты мен көз нұрын төмендетеді» деп текке айтпаған.

ДӘРЕТ

Аллаһ Тағалаға шүкір, еліміз егемендік алып, тәуелсіздікке қол жеткізгеннен бері дінімізге айрықша көңіл бөліне бастады. Бұған дейін имандылық ұмыт болып, мүлдем жоғалып кетуге аз қалды емес пе?

Бүгінгі күні имандылық жолына түсіп, дәрет алу, намаз оқу сынды мұсылман парыздарының шарттарын іздеп оқып, талпынып, қызығушылар қатары көбейіп келеді.

Әсіресе, жастарымыздың тарапынан мұндай ынта айрықша белең алған. Намаз оқудың бірден-бір шарты болып табылатын дәрет алудың дұрыстығы мен бұрыстығын толық білмей жүрген мұсылмандарымыз да жоқ емес. Сол себепті, сіздердің назарларыңызға дәрет пен ғұсылдың дұрыс орындалу тәртібін ұсынып отырмыз.

ДӘРЕТ ЖАЙЫНДА

Дәретті таза жерде алу керек. Суды көп немесе аз қолданба! Пайғамбарымыз /с.ғ.с./: «Кімде-кім үмметіне дәрет алар кезде Бисмиллаһи-деп қолын жуса, қолымен жасаған күнәлары бағышталады. Аузын, мұрнын, жүзін және басқа мүшелерін жуғанда, бүкіл күнәлары төгіледі» деді. Және бір хадис-шәрифте: «Қиямет күні дәрет алған үмметімнің беттері, жүздері, қолдары және аяқтары аппақ болады. Дәреттің әсерімен – нұрлы болады. Олай болса, осы нұрды көбейтем деген көбейсін» - деп бұйырды.

Дәреттің парыздары:

Бірінші – бетгі жуу;
Екінші – қолдарын шынтакпен мәсих ету;
Үшінші – бастың төрттен бірін мәсих ету;
Төртінші – тобықтарымен бірге екі аяғын жуу.
Бұлардың біреуі орындалмаса, дәреті дұрыс болмайды.

Дәреттің сүннеттері:

Дәретке ниет ету;
«Бисмиллаһ» деп бастау;
Тістерді мисуакпен тазалау;
Ауызы мен мұрнына үш рет су алу;
Әрбір жуылып тұрған мүшені үш рет жуу;
Дәрет алғанда араларын үзбеу;
Бастың барлығына мәсих ету /мәсих барлық жерге бір рет тартылады/;
Құлағының ішіне, сыртына және мойнына мәсих ету;
Дәрет алғанда әрбір мүшені оң жақтан бастау;
Дәрет тәртібін бұзбау.

Дәреттің әдептері:

Дәрет алғанда басқалардан жәрдем сұрамайды;
Көп су қолданбау;
Дәретте дүние сөзін сөйлемей;
Дәретті намаз уақытынан ертерек алып дайындалу;
Дәретті асықпай алу;
Мүшелерді қолмен ысқылау;
Дәретті таза жерде алу.

Дәреттің мәкруһтері:

Оң қолмен мұрын тазартылмайды;
Жуғанда үштен аз немесе көп жуу;
Бет жуғанда су бетке қатты ұрылмайды;
Дәреттің сүннетін тастап кету.

Дәретті бұзатын нәрселер:

Алдынан және артынан шыққан нәжіс, жел сияқтылар;
Денеден шыққан қан, ірің және сары су;
Ауыз толтырып құсу, талып қалу, жатып ұйықтау,
Намаз оқып, жанындағы кісі еститіндей күлу.

Дәретсіз кісі нені істей алмайды:

Бірінші - намаз оқи алмайды;
Екінші - Құранға қол тигізе алмайды.

Оқырман! Сіз де қолыңыздан келгенше дәретпен жүріңіз.

Пайғамбарымыз /с.ғ.с./: «Дәрет үстіне дәрет - нұр» - деді.
Пайғамбарымыз /с.ғ.с./ әр уақыт дәретпен жүретін.

Бес уақыт намаз алдындағы дәрет алу тәртібі:

1./1-сурет/. Ең алдымен екі қолды шынтаққа дейін сыбанып, құбылаға қараған қалпы: «Ағұзу билләһи минәш-шайтанир-ражим. Ниет еттім. Алла разылығы үшін дәрет алуға», - деп дәрет алуды бастайды. Екі қолдың саусақтардың арасы толықтай үш рет жуылады.

2./2-сурет/. Оң қолдың алақанымен су алып, ауыз үш рет шайылады. Оң қолмен үш рет мұрынға су алып, сол қолымен сіңбіріп, мұрын іші тазаланады.

3./3-сурет/. Маңдай шаштың етегінен бастап, құлақтың алды мен иектің астын қосып, бет үш рет жуылады.

4./4-сурет/. Алдымен оң қол, білек шынтақпен қоса жуылады. Жуғанда қолдың іші-сыртына толықтай су тию керек.

Қолда жара болса, су тигізсе де болады.

5./5-сурет/. Сол қол шынтақпен қоса дәл осы тәртіппен үш рет жуылады.

7./7-сурет/. Екі қолды сулап, оң қолдың сұқ саусағымен оң құлақтың іші, бас бармақпен құлақтың сырты, дәл осы тәртіппен сол құлақтың іші-сырты жуылып, мәсих тартылады, жуылады.

6./6-сурет/. Оң қолды сулап, саусақтарымен бастың төрттен біріне мәсих тартылады.

8./8-сурет/. Қалған үш саусақтың сыртымен мойынның сыртына мәсих тартылады, жуылады.

9./9-сурет/. Алдымен оң аяқ қызыл асықпен бірге бақайларының арасы толықтай үш рет жуылады. Сол аяқ қызыл асықпен бірге бақайларының арасы толықтай үш рет жуылады.

Дәрет алғаннан кейін Кәлима-Шәһәдәт оқылады. Дәрет алушы білсе, арнайы басқа дұғаларды оқиды, білмесе оның ешқандай айып-шамы жоқ. Денедегі жара немесе сынық орны дәкемен таңылған болса, мүмкіндігіне қарай шешіліп, асты жуылады, жараны ашуға келмейтін жағдайда дәкенің сыртынан мәсих тартуға болады. Ал жараның үсті ашық әрі зияны тимейтін болса, жараның бетіне су төгіліп, мәсих тартылады. Мәсих тартуда зияны келетін болса, қажет емес.

ЕРІҢ - СЕҢІҢ ПІРІҢ

Қараша - хан тұсында

Қатын - ер тұсында. (Халық мақалы)

Атамыз қазақтың осы мақалы дәл тауып айтылған. Жаныңда ерің болса, шоқтығың биік, еңсең көтеріңкі, көңілің қош. “Жалғыздық тек құдайға ғана жарасқан”, “Жалғыздың үні шықпас, жаяудың шаңы шықпас”. Ерлі-зайыпты болсаң, өмірлік серігіңе қосылсаң, перзентті боласың, өмірің одан әрі жалғасады.

Ертедегі қазақ әйелдері салт-дәстүр бойынша ерін пір тұтып, бетіне қарсы келмеген, сөз жарыстырмаған, алдын кесіп өтпеген, бүкіл отбасына тек әке ғана иелік еткен. Үйленген балаларына дейін әкенің ақылын тыңдап, іс істеген. Осыған орай Мұхаммед /с.ғ.с./ хадистерінен үзінділер келтірейін: “Тату-тәтті тұрған жұбайларды құдіреті күшті құдай қиямет күні мейіріммен қарап, жәннатқа кіргізеді”. “Адамдар арасында әйел кісіге хұқы - оның ері”. “Ешбір себепсіз ерінен ажырасуды талап еткен әйелге жәннаттың иісі арам”, “Ерлер мен әйелдер бір-біріне мейірімді, сүйіспеншілік көздерімен қараса, ар алдында ашық махаббат болса, олардың барлық күнәсі бармақтарының арасынан төгіледі”, “Ер мен әйел бір-бірін қатты қадірлесе, араларына үшінші кісі кірмесе, бұлардан туған бала да жақсы қылықты болып ер жетеді”. Ол рас. «Қараша - хан тұсында, қатын - ер тұсында» демекші, жаныңда ер адам болса, еш нәрседен қорықпайсың, сескенбейсің, себебі алдында күшті білек бар, ойлы, ақылды бас, қорықпайтын

табанды жүрек бар, ондай ер адамдар ертеде көп болған, ал қазір... Кеңес дәуірі келді, әйелдерге теңдік берді, енді бұрынғы ибалы, иманды әйелдер “Хұқымыз ермен бірдей” деп төске өрмелеп, басқа шапты. Ақырында отбасы бұзылып, салт-дәстүр адыра қалып, қаншама шаңырақтың берекесі кетіп, ажырасты. Міне, осыдан барып әйелдер бетімен кетті, енді оған арақ қосылды. Қаншама бала әкесіз, шешесіз жетім өсті.

“Жақсы әйел жаман еркекті адам етеді”, “Бір үйді үш еркек толтыра алмайды, бір әйел толтырады” дегендей ақылымен, парасаттылығымен, сабырлылығымен ақылы саяз еркектерді тәрбиелеп, үй іші бірлігін сақтап отырған әйелдер аз ба? Өзінің ар-намысын ойлап, балаларын тірі жетім еткісі келмей, еріне ақыл – кеңес беріп, жетік ойын ардақ тұтқызып отырған әйелдер де көп кездеседі. Рас, “Үй болған соң шыны-аяқ сылдырламай тұрмайды». Отбасында кикілжің басталса, күш көрсетпей, сабырға келген дұрыс. Ең бастысы, дауды өршітпеу. Амал не, соңғы жылдары ажырасушылардың қатары көбейіп келеді. Ерлі-зайыптылар “Ашу - дұшпан, ақыл - дос, ақылыңа ақыл қос” деген халқымыздың өмір тәжірибесінен туған ақылды да өнегелі сөздерін есте ұстағандары жөн.

“Ерің - сенің пірің”. Ендеше өздерің сүйіп қосылдыңдар, түсініс, ақылдас, бір-біріңді сыйлай біл, балаларыңның келешегін ойла. Ері мен әйелі ақылдасып іс істесе, заман қиыншылығынан өтуі де оңай болмақ. Мен осы өсиетімді екі келінім мен екі қызыма үнемі айтып отырамын.

Мен жолдасыммен елу жыл отасып келемін. Әрине, бізде де ілкім-шалыс кездер болды, оның бәрі жардың ыстық құшағында, жылы сөзінен кейін ұмытылып кетіп жүрді. Ата-енеммен 30 жылдай бірге тұрдым. Ерім екеуіміздің ренжіскенімізді оларға сездірмеуге тырысатынбыз. Енем зерделі адам еді, біздің ренжіскенімізді, бөлек жатып жүретінімізді байқап қалса “Әйел мен еркек төсекте табысады, неге бөлек жатасың” деуші еді. Мен

іштей “Енемнің кіріспейтін жері жоқ, бөлек жатқанымызды да көре қояды екен” деп налитын едім. Бірақ енеге қарсы шығып, сөз айту қайда. Мылқау кісідей тәрбиесіне көніп, ашуды ақылға жеңгізетінмін.

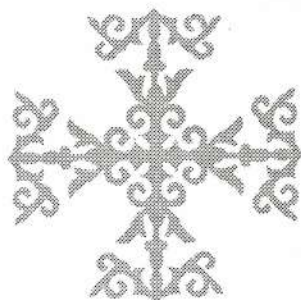
Қазақ “Енең - екінші анаң”, “Қайын ененің топырағынан жаралған” деп бекер айтпаған. Қазіргі келіндер енеден қашады. Біле білген адамға ене - қамқоршы, ақылшың, қорғаның емес пе? Мен келінді болғанда, менің енем Бағыла тірі еді. Келіміз Шаттық ұлы ене, ұлы ата, ата-ене, екі қайын сіңлі, қайнысымен бірге сегіз жыл бір шатырдың астында тұрды. Атам Жангелді шөбересі Аланды 88 жасында көрді. Ғалықайдар енем қайтыс болғаннан кейін бес күннен соң туды. Атам марқұм “Арманым жоқ. Аллаға ризамын” деп тоқсан жасында дүниеден өтті. Енем марқұм Ғалықайдарды өзі көрмесе де, есімін көзі тірісінде қойып кетті. Тұңғыш немереміз Алан 15 жылдай Венгрияда емделіп, университет бітіріп, қазір әкесінің қасында қызмет істеп жүр.

Мен көпті көрген ана ретінде қыздарым мен келіндеріме айтарым, өмір бір-ақ рет беріледі. Көзді ашып-жұмғанша жарқылдаған жастық шақ та өте шығады. “Бір үйде қанша жан болса, бір-біріңе меймансыңдар” деген сөз бар халық даналығында. Бір кезде төрт бөлмелі жер үйде сыйысып тұрған үш отбасы бала-шағаларымен /ата-енем, біз, Тасболат пен Шаттық ұлдары Аланмен, Бекболат, Бибігүл, Айгүл/ бүгінде әрқайсысы өз шаңырағын түтетіп отырған жандар. Шаттық ұлы ене мен ұлы атасының, ата мен ененің қолына түссе, 48 жылдан кейін “Тағдыр қайталаңады” демекші, келіні Әлия да ұлы ата, ұлы ененің қолына түсіп отыр. Міне, 50 жыл болғанда ұлым Тасболат немере сүйді. Немересі бір жастан асты. Әркімнің есінде мына нақыл жүрсе екен деймін: “Бала - артыңдағы із, бақыт - ұзатылатын қыз, байлық - қолға түскен мұз, дүниенің қызығы - сіз бен біз”. Осы сөздердің мағынасын түсіне білсек, мөлдір сезімді аялап, өмірдің баға жеткісіз қадірін жақынырақ түсінеріміз хақ.

ШӨБЕРЕМ ТОЛДЫ БІР ЖАСҚА

Тұңғыш менің шөберем,
Жүрегімде бір жүрген.
Жанарынан күн күлген,
Қабағынан күн күлген.
Қайың ба екен, тал ма екен,
Шекер ме екен, бал ма екен?
Дүниеде Иасиндей тәтті бала бар ма екен?
Мойныма оралған,
Қоңыр қозым-Иасинім.
Сипайыншы басыңнан
Сүйейінші бетіңнен
Мұрын, көзің, құлағың
Сұлуын-ай бәрінен.
Айым, күнім, шуағым,
Жұлдызым менің, жарығым.
Өзіңсің менің өлеңім-
Айналайын Иасинім.
Жұбанышым күні-түн,
Қуанышым, үмітім,
Балапаным Иасинім,
Құлыншағым-көзімсің,
Болашағым өзіңсің.
Ботақаным Иасинім,
Айдын көлдің құрағы-ай,
Жанарымның шырағы-ай,
Былдырлаған тілін-ай,
Желкілдеген гүлім-ай.

Жүрегімнің жылуы-ай.
Жан сезімнің тынысы-ай
Желкілдеген тұлымың,
Сыңғыр қағып тұр үнің.
Құмарымды қандырған,
Құртақандай құлыным.
Қылығымен алдайды,
Тілі тәтті балдай-ды.
Әжесінің соңынан
“Кәмпит бер”, деп қалмайды.
Қызғалдақтай қаулаған,
Асқар таудай шөберем.
Әжесінен аумаған,
Балдай тәтті балдырған.
Сүйсе мейір қандырған,
Жалығатын емеспін,
Саған айтар ән-жырдан.

*Әнет бидей еліңнің агасы бол,
Халқыңның Қазбектей данасы бол.
Жер, суды жау қалмақтан қорғап қалған,
Бөгенбайдай жұртыңның панасы бол.
Ер Сырымдай халқыңның көсемі бол,
Тоқсан бидей үш жүздің шешені бол.
Керей Белгібайдай білекті бол,
Беріште Исатайдай жүректі бол.*

Н.Әбуталиев

/«Қазақ халқының салт-дәстүрлері». Алматы-2004 жыл/

МҰСЫЛМАНША АЗАН ШАҚЫРТЫП, АТ ҚОЙДЫҢ БА?

Ислам дінінде нәрестеге азан шақыртып, ат қою ата-ананың мойнына жүктелген парызының бірі болып саналады. Баласы батыр, дана, өнерлі болсын деген ниетпен елдің ардақты азаматтарының, ырым ғып пайғамбарлар мен сақабалардың есімдерін беру ертеден келе жатқан игі дәстүр.

“Жаңарған салт-дәстүр” кітабында “Нәрестеге үш күннен қалдырмай ат қойылады, ал “Ислам ғибадаттары” деген діни басылымда жетінші күні ат қойылады” деп жазылған. Осы шарттарды жұрттың бәрі бірдей орындауы неғайбыл. Ерте ме, кеш пе, балаға ат қойылмай қоймайды ғой, бірақ сол қойған атты молдаға, бар болса мешітке, егер ол екеуі де жоқ болса, азан шақырып, білетін ер адамға нәрестенің құлағына мұсылманша азан шақырту абзал.

Қазір туған нәрестеге ат қою үшін азан шақыртуға келген ата-анасынан “Өз аттарың азан шақырылып қойылды ма?” десе, “Жоқ” деген жауап аласыз. “Құлағына мұсылманша азан

шақырылып, ат қойылмаған бала о дүниеге барғанда махшар алаңында /есеп-қисапқа жиналатын орын/, яғни о дүниеде тіркелмей қалады да әке-шешесін таба алмай жүгіріп жүреді” деп айтып отыратын 102 жасқа келіп қайтыс болған Ұмсын деген нағашы апамыз, өзі молда, діндар адам еді. Азан шақырып ат қоюдың тәртібі: әуелі нәрестені жақсылап шомылдырады. Содан кейін дәреті, намазы бар ер адам сәбиді құбылаға аяғымен қаратып жатқызады да, оң құлағына азан шақырып, үш рет атын қайталап айтады. Сол құлағына да атын үш рет қайталап, әкесінің атын айтады. Құран оқып, ата-бабаларына дұға қылады. Содан соң ата-ананың ризашылығымен тағдыр-жазмыш кітабында «Лаухул-Махфузда» тіркелетін атың осы деп құлағына үш рет қайталайды.

Қазір, Аллаға шүкір, мешіттер көбейіп, медреселер, Құран, Хадия, Шарифат ілімдерінен дәріс беретін курстар ашылып, діни сауаты бар адамдар қатары көбеюде. Сондықтан мұсылманша азан шақырып ат қоюға еш кедергі жоқ деп ойлаймын.

Қызымыз Бибігүлдің үш айлық кезі

ШІЛДЕХАНА, ҚАЛЖА

Ертеде әйелдер үйде босанған. Ананың айы-күні толып, толғақ басталмастан бұрын арнайы жеке үй дайындалған. От жағылып, су жылытады. Осы істердің басы-қасында ақ қол ана мен кіндік шеше ұйытқы болып, көмекке көрші-қолаң, абысын-ажындар келеді. Енесі жарыс қазан дайындайды. Арша тұтатып аластайды. Әбдірелер ашылып, теңдер шешіледі, шай қойылып, ет асылады. Бұл жарысқазанмен жарыса тез босансын деген ниет, ырым. Сәбидің кіндігін кескен әйел “Кіндік шеше” деп аталады. Егер сәбиі шетіней берген болса, ырымдап ер адамға кестірген. Кіндік шешелік міндетті сегіз қырлы, бір сырлы, қолы жеңіл, әр нәрсеге шебер, ақылғой, дана кісілерге жүктеген. Баланың мінезі кіндік шешеге тартады деген ұғым болған. Кіндік шешеге біршама нәрселер жүктеледі. Ол нәресте қырқынан шыққанша, бала ержетіп, ел қатарына қосылғанша кіндік баласын өз назарынан тыс қалдырмаған, әрдайым қамқор болып жүрген. Әйел босанған күннен шілдехана күзеті /жастар күзеті/ басталады. Жас босанған әйелді түнде жалғыз қалдырмаған, түнде дүниеге келген ұрпақты қызықтап дос-жаран, туыстар, жастар келіп ән салып, ойын ойнап /орамал тастау, сақина салу атты ойындар/ өткізеді. Мен өзім 10-12 жастар шамасында шілдеханаға барып, осы ойындарды ойнағаным есімде. Суворов кеңшарының 4-бөлімшесі Қызылсарай ауылында. Шілдеханада айтылатын өлеңмен, әнмен жаңа туған нәрестенің құлағы ашылады деп сенген. “Туғанда дүние есігін ашады өлең, өлеңмен жер қойнына кірер денең” деген ғой Абай бабамыз. Баланың мойны тез және түзу беку үшін оның шілдеханасына сойылған қойдың мойнын тұтасымен асып, етін тек қолмен үзіп жеп, тесігінен шыбық өткізіп, кептіріп қояды. Ел ішінде жас баланың мойнының тез қатып кетуі осы омыртқаға байланысты деп есептелген. Сол сойылған қойдың құйрығымен сәбиді ауыздандырған. Өз балаларыма ата-енем осыны істеп еді, немерелерімізге біз де істеп келеміз. /Перзентханадан шыққан

күні/. Шілдехана күзетінің бірі - нәресте қыркынан шыққанша сәби жатқан бөлмеде шырақ жағып қою. Әйелдің әл-қуат жиып, белі бекіп кетуі үшін оған арнайы мал сойылып, қалжа беріледі. Жас сорпа ішкізіп, жас ет жегізу мақсатымен сойылған қойдың семіз, күйлі болуы шарт. Қалжаға үлкен апа, әжелер, келіндер қатысады. “Той” демей, “қалжа” деп шақырса, ер адамдар шашымыз түсіп қалады деп келмейді. Үлкендер де өлеңдерін айтып, сәбилі болған отауға ізгі тілек, ниеттерін білдіріп “Бауы берік болсын” және т.б. жылы лебіздерін білдіріп, баталарын береді.

Бата:

I түрі:

Ел сүйетін бала бол, ержеткенде дана бол,
Туып-өскен еліңнің жел жағына пана бол.
Ата-анаң мейірімді бол,
Ағайын-туысқа пейілді бол.
Өнер-білімге зейінді бол,
Он саусағың шебер болсын,
Абыройы өрлесін, жаманшылық көрмесін.
Алла өзі қолдасын, Қыдыр болсын жолдасың,
Мақсатыңа жете бер, өміріңнің түйінін өз қолыңмен
шеше бер.

II түрі:

Көтерейік білекті, нұрға бөлеп жүректі,
Бөбекке бата берейік, ағынан айтып тілекті.
Сәбиіміз сүйкімді болсын,
Бәйтеректей бойшаңданып, өрен өршіл, өркенді болсын.
Жақсы жолды таңдасын, жамандықтан тәлім алмасын.
Даналардың дәстүрін, жаңаласын-жалғасын,
Шұғылалы шуақ күн кешсін, басын сұр бұлт шалмасын.
Қос топшысы талмасын, қырандай биік самғасын,
Ары адал, жаны жаз, құрбысынан қалмасын.

III түрі:

Нәрестенің бауы берік болсын,

Ата-анасына серік болсын.

Азамат болып ержетсін.

Ақсақал болып төрлетсін.

Азамат болсын ардақты,

Мінезі болсын салмақты.

Өнері болсын жан-жақты.

Осы айтқанның бәрі келсін.

Мейірімнің шырағы бол,

Сабырлықтың сыңары бол.

Пәк үлгінің шынары бол,

Туралықтың тұмары бол.

Көпшіліктің ұнары бол,

Жақсылардың шырайы бол.

**Жанкелді атасы мен Бағила әжесі шөбересі
Аланды мейірімдеріне бөлеуде**

ҚАЛАУ

Қалау /салт/. Құттықтап әркім келіп-қалау алып,
Ат мініп, молда-дағы атын қойған.

/С.Торайғыров/

Нәрестелі болған үйдің жақсы малына, затына, мүлкіне көңілі кеткен адам сол үйге барып, «Қалау» қалайды. Яғни үй иесіне не баласына лайықты бағалы тарту жасайды. Мәселен, ұлына қамшы, қызына алқа, білезік сияқты бағалы зат сыйлайды. Бұл үшін ол бие, сиыр, кілем т.б. бағалы заттар қалауы мүмкін. Сондықтан үй иесі қалаушының көздеген, қалауын ризалықпен береді. Мысалы, кіндік шеше балаға ит көйлек, қалжа әкеліп, қалау қалайды. Қалауды жақын немесе ілік адамдарға ғана жасайды. Бұл салтымыз «Қазақ осы алудай-ақ алатын, ал беруге келгенде алдына жан салмайтын» дегендей мәрттік көрсетеді. Жоғарыдағы кіндік кесу, кейін «Кіндік шеше» деп айтылып кетті.

Бірде Ақкөлдегі Жандарбек атаның туысы Ғаббардың баласы Хакім нәрестелі болғанда, мен қалжа апардым. Жандарбек қожаның бәйбішесі маған «Сен өз жолыңмен келдің, қалауыңды ата» деген еді, мен сонда «Қалауым жоқ» деген едім. Бәйбіше «Олай болмайды, көңіліне ұнағанды ата» деді. Мен сонда «Біз үшін Жандарбек қожаның орны бөлек. Исабек ишанды пір тұтатын ұрпақтардың бірі ретінде мен сізден үстіңізге киіп, теріңіз сіңген қамзолыңызды қаладым», деп ырымдап, өз ықыласымды білдірдім. Бәйбіше жолынан жығылмай, қалауымды берді.

СӘБИДІ БЕСІККЕ БӨЛЕУ

Ата-бабаларымыз ертеде кіндігі түскен баланы бес күннен кейін бесікке салған. Ұрпақ өсірген, үбірлі-шүбірлі қадірмен әйел екі келіншектің көмегімен бесікті жабдықтайды. Сәбидің әжесі түбектің тесігінен балаларға тәтті бауырсақ, кәмпит үлестіреді. Сәбиді бесікке салар кезде бесіктің түбегі тұратын тесіктен құрт, ірімшік, тәттілер өткізіп, «тышты, тышты» деп ырым жасайды және оны «тыштырма» деп атайды. «Тыштырманы» әйелдер ырымдап бөлісіп алып, балашағаларына үлестіріп береді.

Нәрестенің ұйқысы тыныш болуы үшін және жыншайтанды қуу мақсатымен адыраспанды отқа жағып түтетіп, баланы бөлерден бұрын бесікті айналдыра аластап шығады. Бала бөленген бесіктің үстіне жеті нәрсе /шапан, кебенек, тон, жабу, жүген, қамшы және бесік көрпе/ жабады. Кебенек пен қамшы “Ел қорғайтын ер болсын” деген тілекті тілдіреді. Нәрестені тіл-көзден қорғау үшін оның бесігіне, киімдеріне жыланбас, үкі, тоғыз моншак, күміс тиындарды іліп қояды. Бесікті сатуға, кез келген адамға беруге, аяқ астына тастауға болмайды.

Бесік - нағыз халық мұрасы, бабаларымыздың ғасырлар бойы тұтынып келген ата мүлкі. Дүниеге келген сәбидің ана құрсағынан кейінгі ұясы. Бесікке бөленген сәбидің кіші дәреті шүмек арқылы, үлкен дәреті бесік тесігі арқылы түбекке жиналады. Шүмекті қойдың асықты жілігінен жасайды. Жайлы бөленген, қарны тоқ сәби құп-құрғақ күйінде әбден ұйқысы қанғанша талбесікте ұйықтай береді.

Қазақстан Республикасының еңбек сіңірген дәрігері, медицина ғылымдарының докторы Естөре Өмірзақов бесік

туралы былай дейді: “Баланы құндақтап орағаннан гөрі бесікке жатқызғанның пайдасы мол. Өйткені баланы құндақтап орағанда, оны қайта-қайта шешіп, ашып, жаялықтарын ауыстырып отыру керек. Жаялықтарын ауыстырғанға дейін ылғалда жатқан сәбиге қайтадан орағанша суық тиіп, ауыруы мүмкін. Ал бесікте жатса, ол мұндайдың бірін де көрмей, таза, жылы әрі оянбай тыныш ұйықтаған болар еді. Сондықтан ғылыми медицинаға негіз болған халық медицинасының бесік сияқты құнды жетістігін кеңінен қолдануға лайық дер едік”.

**Бибану қажы шөбересі
Абылайханды бесікке бөлеуде**

Совет қажы және Гүлжиян қажы шөбересі Иасинмен

БЕСІК ЖЫРЫ

I нұсқасы

Әлди-әлди ақ бөпем,
Ақ бесікке жат бөпем.
Жылама бөпем, жылама,
Жілік шағып берейін.
Байқұтанның құйрығын,
Жіпке тағып берейін.
Арша ма екен бесігі,
Алар ма екен әкесі.
Өрік пе екен бесігі,
Сүйе ме екен әкесі.
Жиде ме екен бесігі,
Жігіт пе екен әкесі.
Әлди-әлди аппағым,

Қойдың жүні аппағым.
Мойнымдағы тұмарым,
Тарқамайтын құмарым.
Мойнымдағы маржаным
Қорадағы мал-жаным.
Алмай берген алсын деп,
Ақ бесікке салсын деп,
Балам жатсын бесікке
Пәлесі кетсін есікке
Қолымда бөбегім
Бесікке бөледім.
Бабамыз қалдырған.

II нұсқасы

Дәстүрді жалға елім.
Әлди-әлди ақ бөпем,
Ақ бесікке жат бөпем.
Әуедегі жұлдыздай
Суда жүзген құндыздай.
Өзім қалап сүйгендей
Жұмақтағы хор қыздай
Әлди балам, әлди-ай.
Көзімнің ағы-қарасы,
Жүрегімнің парасы.
Дүние қамды ойлатпас,
Көңілімнің данасы
Әлди, бөпем әлди-ай.

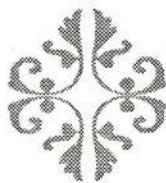
Айналайын шырағым,
Көлге біткен құрағым.
Жағамдағы құндызым
Әуедегі жұлдызым
Әлди бөпем, әлди-ай.

Айналайын балам-ай,
Айналды сенің анаң-ай.
Әлдилеп сені сүйгенде,
Анаңның болар көңілі жай
Әлди балам әлди-ай.

Қолымыздан іс алып,
Мойныңа күш алып.
Бізді бағар ма екенсің.
Құрығынды майырып,
Түнде жылқы қайырып,
Жаудан жылқы айырып,
Жігіт болар ма екенсің?
Айыр қалпақ киісіп,
Ақырып жауға тиісіп.
Батыр болар ма екенсің.
Бармақтарың майысып,
Түрлі ою ойысып,
Ұста болар ма екенсің?
Таңдайларың тақылдап,
Сөйлегенде сөз бермей,
Шешен болар ма екенсің.

/«Жаңғырған салт-дәстүр».

Алматы, 1991 жыл/.

ҚЫРҚЫНАН ШЫҒАРУ

Қырық күн толғанша бөбекті бір күн сабынды сумен, бір күн тұзбен, бір күн жұпар иісті шөппен /марал оты/ кезекпе-кезек шомылдырады. Тұзды суға шомылып, тұзға піскен сәби шымыр болады. Тұзды суға шомылдырған соң, денесін маймен сылайды. Қырқынан шыққанша осылай шомылдырылған бала есейген соң денесі зақымданса, жарасы тез жазылады. Сәби үшін ең бір елеулі кезең - қырқынан шығару, шілдехана жасау. Қауіп-қатерлі 40 күн өтіп, нәрестенің мойыны қатқан соң ата-анасының көңілі орнына түседі. Осы сәтке дейін нәрестенің іштен туа алынбаған –“сүт тырнағы” мен “қарын шашына” да тиіспейді. Бұл кәдеге шақырылған ауыл әйелдері ыдысқа 40 қасық су құйып, күміс

Шаттық келінім Бекболаттың тұңғышы Әлияны қырық қасық суға шомылдырып жатыр. Су құйып тұрған нағашы апасы Мәдина

теңгелер салынған суға баланы шомылдырып, сонан соң шашы мен тырнағын алады. Бұл шашты шүберекке түйіп, тұмарша етіп тігіп, баланың оң иығына қадайды, ал тырнағын көміп тастайды. Жалпы баланың шашын ешқашан ашық-шашық жерге тастамайды, адам аяғы баспай-

тын жерге көміп отырады. “Қарын шаштың қарғысы қатты болады”,-деген мақал осы салттың көрінісі. Баланың бірінші күні киген көйлегі “Иткөйлек” деп аталады. Сол көйлекті қырқынан шығарда кигізіп, қырқынан шыққаннан кейін кигізбейді. Халықта ол иткөйлектің ішіне түрлі-түрлі тәттілер толтырылып, иттің басына кигізіп жібереді дейді, балалар итті қуып жетіп, тәттіні бөліп алады екен. Иткөйлекті бойына бала бітпей жүрген әйелдер қалап алатын да дәстүр бар. Сәбидің анасы иткөйлекті берген кезде ырымдап, бір шетінен кішкене кесіп алып қалады. Қырық қасық суға түсіргенде: “Иттік қылықтарының бәрі артта қалсын” деп жатады.

Осы сөздер иткөйлектен шықса керек. “Үлкен жігіт боп, ұзақ қыл Алла өмірін, шаттықтан тасысын көңілің, сом темірдей білекті, арыстандай жүректі бол, өмірге аяқ баса бер. Асулардан аса бер. Мақсатына жете бер”,-деп бағаларын берген.

ТҰСАУКЕСЕР

Сәби “тәй-тәйлап” жүре бастаған кезде ата-анасы “Балам тез жүріп кетсін” деген оймен “Тұсаукесер” тойын жасайды. Халықтың түсінігі бойынша, тұсауы кесілмеген бала сүріншек болады. Тұсаукесер тойы өтетін күн белгіленіп, қонақтар шақырылады. Жиналған көпшілік арасынан жүрісі жылдам, қимылы ширақ, іске епті, қағылез, пысық адам таңдалып алынып нәрестенің тұсаукесері соған тапсырылады. Әдетте қазақтар бала тұсауын ала жіппен кескен. “Ала жіпті аттамаған”, “Алалық ойламаған” деген мәтел осыдан шықса керек. Тұсауы кесілген соң сәбиді екі адам ортаға алып шығып, тез-тез жүргізеді. Осы кезде “Тұсаукесер” жыры шырқалады.

Қаз-қаз балам, қаз балам,
Қадам бассаң, мәз болам.
Күрмеуінді шешейік,
Тұсауыңды кесейік.
Қадамыңды қарайық,
Басқаныңды санайық.
Тұсауың кесілді, құлама.
Тізеңді жаралап, жылама.
Қаз, қаз балам жүре ғой.
Балтырыңды түре ғой.
Тай-құлын боп шаба қой.
Озып бәйге ала қой.
Қаз бола ғой, қарағым.
Құтты болсын қадамың.
Өмірге аяқ баса бер
Асулардан аса бер.

Жүгіре қойшы, құлыным,
Желбіресін тұлымың
Елгезек бол, ерінбе
Ілгері бас, шегінбе!
Ала жіпті алайық.
Әжеңе кәне, барайық.
Ер жетті деп айтайық
Шашуын жеп қайтайық.
Бір екі, бір екі, аяқты бас, бекі.

Бұл әдеп-ғұрыптар қазақ өмірінде жазылмаған заң сияқты. Ал шын мәнінде бұл дәстүрлер ел-жұртты ынтымақ пен бірлікке шақырады. Ұлттық ата дәстүріміз, әдеп-ғұрпымыз өркендеп дами берсін.

Сәуле нағашы әжесі мен ұлы әжесі Гүлжиян қажы шөбересі Иасиннің тұсауын кесуде

СҮНДЕТ ТОЙ

Ата-бабамыз шарифат бойынша ұлдарын 3,5,7 жаста сүндетке отырғызған. Сүндетке отырғызатын баласын әдемі тоқым жабылған атқа отырғызып, жөні келсе, текті елдің қызына құда түскен. Осыдан кейін ат шаптырып, ұлан-асыр сүндет тойын жасаған.

Онда ақсақалдар:
Мұсылмандық бір міндет,
Құтты болсын бұл сүндет.
Мұсылмандық белгісі,
Ер баланы сүндеттеу.
Имандылық белгісі,
Сол сүндетті құрметтеу.
Өзінің жолын кірлетпей,
Діннің жолын кірлетпеу.
Ақындарға болмас-ау,
Сүндет тойды жыр етпеу.
Мұсылман болдың, қарағым,

Шырағын жағар ұлысын.
Ата менен ананың
Таудай болсын талабың.
Алтын менен күмістен
Жасалсын барлық жарағың
Мұратыңа жете бер.
Күннен-күнге өсе бер.
Өміріңнің түйінін
Өз қолыңмен шеше бер.
Халқыңның қуанышы бол,
Туған-туыстың жұбанышы бол,
-деп ақ батасын береді.

Ол кезде балаларды қожалар сүндетке отырғызса, бұл күнде сүндетке отырғызу ауруханаларда, үлкен мешіттерде дәрігерлердің көмегімен жүзеге асырылады.

Ата-бабамыздың сүндетке отырғызу дәстүрі, сүндет тойы бүгін де жалғасын тауып жүр. Жақсы дәстүрдің аясы кеңі берсін демекпіз.

2007 жылы Екібастұз қаласының қажылары Сүндет тойды насихаттауға өз үлестерін қосты.

ЖОҚТАУ

«Сен жоқтау айтқалы отырсың, мен тоқтау айтқалы отырмын /Байдалы би/.

Жоқтау - аза ғұрпын көтере түсетін, қайғыны басатын, қаралы салттың бірегей түрі. Қайтыс болған адамның жақсылығын, еліне істеген қызметін, жақсы қасиеттерін паш ететін тұрмыс салт-дәстүрі, жыры, зарлы өлең, жоқтауды белгілі акындар немесе сол адамның әйелдері мен ана, қарындастары да шығара беретін болған. Жоқтаудың дінге қатысы жоқ. Ол қалыпты халықтық салт, өлімнің берік әдет-ғұрпы деп ұғыну керек. «Боздағым» атты қазақтың жоқтау жырларында Бұхардың Абылай ханды жоқтауы, Қаз дауысты Қазыбек биді қызы Қамқаның жоқтауы, Абайұлы Әбішті әйелі Мағыштың жоқтауы сияқты жоқтаудың көркем үлгілері бар. Жоқтау тәрбиелік үлгі-өнегесі бар, мәдениеттілік пен адамды бағалаудың және оны есте сақтаудың бір белгісі ретінде қалыптасқан. Ол өлген адамның жылына дейін айтылады. Жоқтау - азалы, қайғылы, зарлы үнмен жырланады. Жоқтауды қайтыс болған адамның әйелі, апасы, қарындасы, қызы және жақындары айтады. Ал аса құрметті адамдарға сол елдің сұлу, әнші қыздары қатыстырылады.

Өмір бар жерде - өлім бар. Бүгінде қаралы үйге барсаңыз, марқұмның әйелінің, туыстарының, қыздарының жер тепкілеп, шаштарын жұлып «ойбайлап» жылағанын көріп, ыңғайсыз күйге түсеміз. Бұл қазақы дәстүрге жат. Қазаның сәні - жоқтау.

Осы орайда қазақ әйелдеріне үлгі-өнеге болсын деген оймен жоқтаудың бірнеше түрін бергенді жөн көріп отырмын.

ӘКЕГЕ ЖОҚТАУ

1990 жылдары менің әкем Ханафия Асқарұлы шешеміз Шәрбанға: «Мен өлсем, сен жоқтай алмайсың», деп өкпе-наз артқанда, шешеміз: «Қанашжан, өліп көрші, мен қалай жоқтар екенмін», - дейтін еді сабырлы күйде. Өкінішке қарай, шешеміз әкеміздің алдында, 2005 жылы пәниден бақиға көшті. Уақыт өте келе әкемнің сол сөзі менің санама жеткендей болды. Сөйтсем, «Келінім, саған айтам, қызым сен тыңданың» керімен маған жасаған ескертуі екен ғой. Әкемнің осы сөздері санамда жатталып қалғаны соншалықты, кейін әкемнің асыл қасиеттері қағазға жыр болып құйылды. Әкеме арнаған жоқтауды оқырман ілтипатына ұсынғанды орынды көрдім.

Бісмілләдан бастайын,
Шарифаттан аспайын.
Шаңырағымның тірегі,
Асқар тауым,
Ойнақтап жүрген асыл да ардақты
Жан әкемді жоқтамай, қалай тастайын.
Көмекейде тіл басқа,
Жан әкем жолы бір басқа.
Арғы атасы би, мырза, қажы еді,
Базардан келген бөз еді,
Жақсыдан қалған көз еді.
Басына кигені бөрік еді,
Ағайын-туыстың көркі еді.
Шүйгінге жылқы бағайын,

Мойныма тұмар тағайын.
«Әкешім-ау» деп жыласам,
Сөге де көрме, ағайын.
Басқаға елеусіз болсаң да,
Өзіме дана, дарасың,
Жатсаң да жер қойнында,
Әруағыңмен панасың.
Есіктің алды белен бе,
Қайғының түбі терең бе,
Беленге шығып қарасам,
Жан әке, сені көрем бе?!
Асыл нұрдан жаралған,
Әуедегі жұлдыз еді.
Хан қасында сұлтан еді.
Топтан бір озған тұлпар еді.
Әуелеп ұшқан сұңқар еді,
Құлады-ау халқым тірегім.
Жылайын да, жылайын,
Жыламай қалай шыдайын.
Акку, қаз ұшты көлімнен,
Жан әкем кетті төрімнен.
Отымның алды, суымның тұнығы,
Келешегімнің нұры,
Болашақ өмірімнің бақыты,
«Құлыным, Гүлжиян» деп мені енді кім айтар?
Мақпалдан қамзол қапсырдым,

Күмістен түйме жапсырдым.
Шерлі жүрек мына балаларыңды,
Жан әке, кімге тапсырдың.
Бәйшешек шықсын басыңа,
Пайғамбар келсін қасыңа.
«Папалап» шықсың алдыңнан,
Адамхан, Шернияз, Марат, Махамбет,
Қайр, Дулат, Мейрам, Күләйім, Сләм,
Аналарымыз Шәмшиқамар, Шәрбан, Нақия.
Дүние шіркін ғаламат,
Жан әкем Аллаға аманат.
Иманың болсын сәламат.
Артыңа берсін салауат.
Сапарыңды Алла оң қылып,
Тәнің де болсын пейіште.
Қолдап жүрсін періште.
Қабірің нұрға бөленіп,
Тербетсін жұмақ бесігі.
Илләһи әмин құдайым,
Шүкірлік етіп жылайын.
Ақырының қайырын сұрайын.
Базардан келген ақ жаулық,
Тозғанда қалар бір баулық.
Айналайын жан бауырларым-ай,
Сендерге берсін денсаулық.

АНАҒА ЖОҚТАУ

Аялаған, өсірген,
Еркелігін кешірген.
Ақылды кімнен аламын
Шықпаса дауысың осы үйден.
Білмегенімді білдірген,
Мін тағар ма көрінген.
Айбарым асыл, анашым,
Ұмытам қалай панасын.
Құлыныма керек деп,
Сақтаушы еді бір асын.
Бар асылын кидірген,
Іс тігіп, оймақ ілдірген.
Үйретіп тоқу, пішуді,
Қызықтап бар ісімді,
Кім қадірлер әжетай,
Қызығыңды мен-сынды.
Еркелеп кімге асылам.
Күтер деп кімге асығам.
Айырған Алла қайтейін
Иманды бол жан әжем.
Апалап алдан өтпеген,
Сыйластығын қайтейін.
Ауырып әлде жүдесем,
Қимастығын қайтейін,
Қамқорым әрі ақылшым,
Қысылсам берер қол ұшын.
Таза жүр деп кір жуған,
Бар шаруаға болысқан.
Іскерлікпен ұғысқан,
Қимасым, жаным, туысқан,
Едің-ау алыс ұрыстан.
Аманатыңды аялап,
Өсірермін бағалап,
Иманды бол бауырым,
Хаққа жаның аманат.
Намаз сайын дұға қып,
Қастерлейміз затыңды.
Жәннатта болсын жаныңыз.

ТУЫСТЫ ЖОҚТАУ

Бәйтерек шықсын басыңа,
Пайғамбар келсін басыңа.
Алдыңнан шықсын “Құлыным” деп,
Жан анаң келсін қасыңа.
Қайтейін жаным бөлек бауырым-ай,
Қалдым ғой көтеріп жүктің ауырын-ай.
Кетпейді көз алдымнан асыл бейнең,
Бақытқа отырсам да малынып-ай.
Дүние шіркін ғаламат,
Жан бауырым Аллаға аманат.
Иманың болсын саламат.
Артыңа берсін салауат.
Қабірің нұрға бөленіп,
Тербетсін жұмақ бесігі.
Илләһи әмин құдайым,
Шүкірлік етіп жылайын.
Ақырының қайырын сұрайын.
Бір аяқ асты бөле ішкен,
Тай-құлындай тебіскен.
Аз көрмесек сағынып,
“Көкем-ау” деп көріскен.
Айрылдым кенже туыстан.
Макпалдан қамзол қапсырдым,
Күмістен түйме жапсырдым.
Артыңда қалған бар болса!!!
/бала-шағанды, әке-шешенді, үлкен кісі, туыстарыңды/
Жан бауырым, кімге тапсырдың?

СӨЗ СОҢЫ

1999 жылы қажылық сапарға барғанда, Мәдине қаласында қажыларды шығарып салуға келген Сауд Аравиясындағы Қазақстан консулы Азамат Рахманқұлов: «Қажылық амалдардың бәрін орындадыңыздар, енді елге аман-есен жетіңіздер. Елге барған соң, мен қажымын деп мақтанбаңыздар. Имандылық жолы осы деп өнеге көрсетіп, насихат жүргізіңіздер», деп аттандырған еді. Содан бері бірнеше жыл уақыт өтті.

Мен медициналық училищені бітірген едім. Мамандығым - мейірбике. Осы салада ұзақ жыл қызмет еттім. «Тал бесіктен жер бесікке дейін оқып, білім алыңдар» делінген Пайғамбарымыздың хадистерінде. Сондықтан қажылық сапардан келген соң, Екібастұз мешітінде Түркиядан келген ұстаз Нұх Теммержиден дәріс алдым. Өз білгенімді балаларыма, немерелеріме айтып, имандылыққа баулудамын. Немерелерім Құран, хадис, шариғат ілімдерінен дәріс алды.

Бұдан бес жыл бұрын Екібастұз қаласында мұсылман әйелдер Лигасы қоғамдық бірлестігі құрылды. Лиганың басқарма мүшелігіне мені де енгізіпті. Жарғымен танысып отырсам «Шариғатты, неке қиюды, ұлттық салт-дәстүрлерді насихаттау қажет», деген жолдар бар екен. Осыған орай «Имандылық», «Ислам және өркениет», «Сарыарқа самалы», «Отарқа» газеттерінің бетінде «Иманды отбасы - ақ некеден бастау алады» деген мақалам жарық көрді. Кейін осы мақаланы кеңейтіп, ықшамдап, жас жұбайларға тәлім-тәрбие, ақыл-кеңес әрі естелік болсын деген ниетпен 2003 жылы кітапша етіп бастырып шығардым.

“Достық” үйінің ашылғанына 1 жыл толуына орай Қазақстан кіші Ассамблеясы Павлодар облыстық бөлімшесінің төрағасы Қанат Болатұлы Дәржұманов орынбасары Г. Наурызбаевамен бірге арнайы келіп, сол кездегі қала әкімі В. Набитовскиймен, Совет қажымен, Халел қажы және өзге де қадірлі ақсақалдармен мерекелік дастарханда бас қосты.

Екібастұздағы түрлі ұлт өкілдері және қалалық мұсылман әйелдер Лигасының мүшелері “Достық” үйінің алдында ескерткішке суретке түсті.

Екібастұз мұсылман әйелдер Лигасының мүшелері: (оңнан солға қарай) Зылиха апа, Айман қажы, Жеңіс апа, Зәбира апа, Гүлжиян қажы, Сайран апа, Алтын апа. Екінші қатарда: Күлжан апа, Қайырбану апа.

*Бейбітшілік, достық және келісім –
біздің таңдауымыз!*

Наш выбор – мир, дружба и согласие!

Ұлттар достығы - басты мұратымыз. Екібастұздағы түрлі ұлт өкілдері өзара ынтымақтастықты, татулықты ту етіп келеді.

ОҚЫРМАНДАР ОЙ БӨЛІСЕДІ

МАҒЫНАЛЫ КІТАП

Сіздің “Иманды отбасы болу - ақ некеден бастау алады” атты тырнақалды еңбегіңізді қызыға оқып шығып, өте риза болдық. Өзіміз де бірқатар жаңалықтар біліп, дәріс алдық. Кітапшаңыз өте жақсы жазылған: тілі жатық, түсінікті, нақтылы мысалдар мен хадистер, сүрелер анық көрсетілген. Қажетті негізгі тақырыпшалар әңгімеленген. Жастарға, әсіресе дінге бет бұрған үйренушілерге табылмас қазына, көп ізденісіз.

70 жылдан астам дінімізден, әдеп-ғұрпымыздан, тілімізден айырылып қала жаздағанымызда, Алланың әмірімен бұлар қайта оралғалы біраз уақыт өтсе де, бастарына орамал-жаулық салмайтын я тақия кимейтін, құбыланың қай жақта екенін білмейтін, әрі-сәріде жүрген үлкендер де аз емес қой. Үлкен шаңырақтың анасы бола отырып, ізденіп, талаптанып оқырмандарға Алланың тура жолына түсуге шақырғаныңызға алғысымыз шексіз! Әрдайым еңбегіңіз жансын!

**Ағаң Тәуекел қажы, жеңген Қарашаш
2003 жыл “Отарқа” газеті**

ТӘРБИЕЛІК МӘНІ ЗОР

Кейінгі кезде Гүлжиян қажының “Отарқа”, “Сарыарқа самалы”, республикалық “Ислам және өркениет” газеттерінде имандылық, адамгершілік тақырыбында жазған мақалаларымен танысып едім. Енді міне, “Иманды отбасы болу - ақ некеден бастау алады” деген жеке шағын кітапшасы шығыпты. Кітапты оқып шыққанды түйгенім: автор осы еңбегін жазбас бұрын көп ізденіс үстінде болғаны көрініп тұр. Өйткені онда Құран аяттарынан, Хазіреті Мұхаммед с.ғ.с. хадистерінен үзінділер келтірілген. Кітап жас жұбайларға ақыл-кеңес ретінде жазылған. Ол төмендегідей тақырыпты қамтиды:

- мұсылманша неке қию;
- азан шақырып ат қою;
- сүндетке отырғызу;
- мешіт әдебі.

Осы тақырыптар түсінікті жатық тілмен жазылған. Кітапты жастарға ғана емес, ересектерге де оқуға кеңес берер едім.

Неке қиюда 5 шарт бар. Кітапта келтіргендей, шарттардың бірі - мәнәр, яғни ер адамның жарына сыйлығы. Кеңес дәуірінде мешітте неке қию болмады, сондықтан болар, оның шарттары да сақталмады. Мәнәрды кеш те болса беру керек. Өз басым некенің бұл шартын орындадым. Тұрмысқа шыққан әйел затына айтарым, ерлерге ескертіп қойыңыздар, сіздердің алдарыңыздағы борыштарынан құтылсын.

Гүлжиян қажы “Мешіт әдебі” жөнінде де жақсы жазыпты. Осы тақырыппен біздің намазхандар танысса, тіпті жақсы болар еді. Себебі біздер көбіне мешіт тәртібін сақтамаймыз ғой.

Осы сияқты біршама тәрбиелік мәні бар жайларды кітаптан табуға болады. Гүлжиян қажыға Алланың ақ жолына еткен еңбегің жемісті болсын, әкең Ханафия ақсақалдың жолын берсін деп тілеймін.

Сайлау Гибатұлы

ШҰҒАЛЫҚТАР ЛЕБІЗІ

Мейірімді, рахымды Алланың атымен бастаймын!

«Жақсының жақсылығын айт, нұры тасысын!»

Ақтоғай ауданы, Шұға аулындағы Хасен Шаяхметов атындағы орта мектебін 2003 жылы бітірген жастарға, Гүлжиян қажы Ханафияқызының «Иманды отбасы болу - ақ некеден бастау алады» атты кітапшасын автордың атынан мұғалімдер ұжымы сыйлады.

Жастарымыз бақытты болсын!

1. Г.Қ.Әбдірахманова.

2. Ж.Қ.Айтбергенова.

3. Г.Қ.Аханова

4. Б.С.Искакова.

5. А.Қ.Қуанышбаев

6. Р.Қ.Мәуенова.

7. Е.С.Сағадатов.

8. Ж.Т.Сағынтаева.

9. М.Ж.Секенова

10. Х.Ж.Уәлиханов.

11. К.Т.Шілтібаева.

12. С.Қ.Шілтібаев

Мектеп директоры: Махметов Ерден

Оқу ісінің меңгерушісі: Күзенқызы Роза.

Шұға ауылы, 2003 жыл 14 маусым.

1 дана - мектеп мұғалімдер ұжымына.

2 дана - Ақтоғай мешіті, Ахметолла имамға.

3 дана - Гүлжиян қажы Ханафияқызына.

4 дана - Сәлімұлы Сопашқа.

АҚТОҒАЙЛЫҚТАРДЫҢ АЛҒЫСЫ ШЕКСІЗ

Мейірімді, рахымды Алланың атымен бастаймын!
«Жақсының жақсылығын айт, нұры тасысын!»

Актоғай ауданы Шідерті орта мектебін 2003 жылы бітірген жастарға Гүлжиян қажы Ханафияқызының «Иманды отбасы болу - ақ некеден бастау алады» атты кітапшасын автордың атынан мұғалімдер ұжымы сыйлады.

Жастарымыз бақытты болсын!

1. Әшірбекова Айсұлу Мәкімқызы
2. Жиентаева Салтанат Мәулитқызы
3. Қабенова Әсия Сарқытқызы
4. Қозыбаев Берік Қабдоллаұлы
5. Мәжитов Самат Төлегенұлы
6. Мәжитов Азамат Төлегенұлы
7. Искаков Нұртөлеу Дулатұлы
8. Саликов Абай Илюбайұлы
9. Туржанова Айман Дүйсенбайұлы
10. Шингожина Анар Серікқызы

Мектеп директоры: Т.Нуркешов

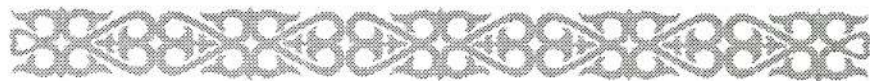

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Құран-Кәрім. Халифа Алтайдың аудармасы.
2. Мұхаммед с.ғ.с. пайғамбардың сүннеттері.
3. Қазақ халқының салт-дәстүрлері /Алматы-2004 жыл/.
4. Жаңғырған салт-дәстүр /Алматы. 1991 жыл/.
5. «Қазақстан әйелдері» журналы. 1992-2009 жылдары аралығында.
6. Жоктау «Боздағым» /Алматы-1990 жыл/.
7. Адамзат тарихындағы ең ұлы махаббат. /Алматы-1988 жыл/.
8. Сүндет тойы /Алматы-1992 жыл/.
9. Беташар /Алматы-1991 жыл/.
10. “Ислам және өркениет” газеті.
11. “Сарыарқа самалы” газеті.
12. “Отарқа” газеті.

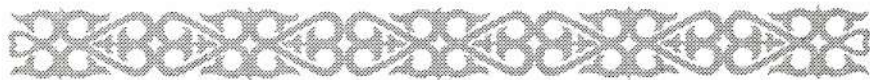
**Кітапша орысшаға аударылып, толықтырылып,
2-ші рет басылып отыр.**

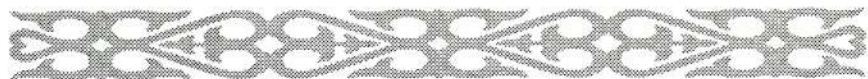
**ВЕРУЮЩАЯ СЕМЬЯ
ИЛИ ОБРАЗЦОВАЯ
МУСУЛЬМАНСКАЯ
СЕМЬЯ НАЧИНАЕТСЯ
С БРАКОСОЧЕТАНИЯ
В МЕЧЕТИ**

Политика меняется каждый день, а религия - вечна. Наша религия - Ислам, книга - Коран, наша культура ведет к счастью, к счастливой жизни. Я хочу, чтобы мой народ верил во Всевышнего Аллаха, Его канонам, следовал священным Хадисам Пророка Мухаммада /да благословит его Аллах и приветствует/, думал о будущем. Чтобы восстановил и вернул народу сотни мечетей, которые были разрушены в годы Советской власти. Сейчас по Казахстану действуют сотни мечетей.

Н.А.НАЗАРБАЕВ

СОВЕТ МОЛОДОЖЕНАМ

Бисмиллаһир-Рахманир-Рахим

Исламская религия способствует развитию мира, взаимопонимания между представителями разных религий, национальных традиций, людей, говорящих на разных языках. Ячейкой любого мусульманского государства является образцовая мусульманская семья. Пророк Мухаммад /мир ему/ говорил: «Люди! Я вам слова Аллаха, Священный Коран-Карим и свои Хадисы завещаю. Если вы будете им следовать, то и на этом, и на том свете будете счастливы».

Религия - это верный путь. Если человек, зная истинные основы религии, не будет об этом говорить и рассказывать другим, на том свете такой человек будет наказан.

Поэтому я и написала эту книгу, чтобы раскрыть этим основы религии ислам, так как они во многом относятся и к аспектам семейной жизни.

ДЕВОЧКА В СВОЕЙ СЕМЬЕ - ГОСТЬ

Девочка рождена для другой семьи. В исламе к девочкам отношение особенно трепетное. «Кто к своим дочерям, детям относится с добротой, тот защищен от ада», - так сказано в Рахман суре Коран-Карима.

Когда в семье рождалась девочка, наши предки радовались и говорили: «Девочка - к достатку и счастью». Девочка в семье считалась гостьей, а гостеприимство у мусульман не отнять. К гостям они относились с особенным почетом. Поэтому и к своим дочерям относились с уважением, лаской. Начало всему - от матери. В мусульманских семьях к матерям относились тоже с трепетным уважением. А женщины, в свою очередь, своим поведением старались соответствовать такому уважению. По условиям же пути Имам Агзам девочки с 9 лет, а мальчики с 12 лет должны поклоняться Всевышнему Аллаху, совершая намаз.

Ислам учит девочек и мальчиков уважительно относиться к родственникам, друзьям, вообще, ко всему обществу. Вместе с этим, они должны учить шариат, и этому учить других. И при этом не сплетничать, не думать плохо о других, не вмешиваться в чужие дела с вредными помыслами, не быть двуличными, не подхалимничать, не лстить. Родители должны следить за своими детьми, чтобы знать, чем занят его ребенок в свободное время. Не употребляет ли он наркотики, не увлекается ли азартными играми?

Особенно надо следить за девочками, как они одеваются, какие у них интересы, и влиять на их жизнь с хорошей стороны. Запрещать им носить юбки, платья выше колен, кофты, которые оголяют живот и плечи. Девочкам, женщинам неприлично в общественных местах громко смеяться или громко разговаривать, ругаться, кричать, короче, не подражать западным манерам поведения. Мусульманин должен жить по сунне Мухаммада, да благословит его Аллах и приветствует. Необходимо соблюдать и развивать национальные традиции и обычаи своего народа.

СЫҢСУ

Сыңсу. Так называлась традиционная песня, исполняемая девушкой во время «кыз таньсу» (посещения вместе с женге своих родственников). В песне поется о незаметно пролетевших счастливых годах, проведенных в родном доме, о своих любимых родителях, о том, как ее лелеяли и берегли. В песне высказывалось сожаление, что пришло время покинуть родной дом, и просьба, чтобы ее навещали, не забывали. Это красивая, трогательная песня. К сожалению, в наше время такой обычай стал забываться.

Базардан келген кұйысқан,
Тарамай шашын ұйысқан.
Келіп-кетіп жүріндер,
Сағындырмай туысқан.

Есік алды қара су майдан болсын,
Ақ жүзімді көргендей айнама болсын.
Қайын атам бар дейді,
Айналайын әкемдей
Қайдан болсын.

Дүниеде кім мұңды, қыз-ай мұңды,
Анадан болып мұңды неге тудың?
Анадан тумас едік болып мұңды,
Бұрынғы ата-ана жолын қудық.

Қайран ауылым қалады-ау,
Қарасам көзім талады-ау.
Әлпештеген ел-жұртым,
Жылай да жылай қалады-ау.

Әкесіне:

Ақ үйдің сәні дөдене,
Ақ сұңқар ілер бөдене.
Айналайын, жан әке,
Сенсіз сәнім келе ме?

Анасына:

Қызылда бешпент қынадым,
Текте жеңін жимадым.
Ішіңе сыйған анашым,
Сыртыңа неге сыймадым.
Есіктің алды күрке еді,
Күркеден атым үркеді.
Қыз демеген анам-ай,
Басыма желек бүркеді-ай.

Інісіне:

Айналайын басыңнан,
Басыңа біткен шашыңнан.
Атты да жаяу жүргенде,
Қалмаушы едің, күнім, қасымнан.
Мінгенде атым сарбауыр,
Сары ала қамшы қолға ауыр.
Жыламайын десем де,
Қимайды екен қу бауыр.

Ауыл әйелдеріне:

Базардан келген кеселер,
Шай-самауырын еселер.
Бәріңе ортақ қыз едім,
Қош - аман бол, шешелер.
Көлден ұшқан бұлдырық,
Құбыладан соққан ызғырық.
Жатқа кетіп барамын
Жаратқан соң қыз қылып.
Атасы жақсы құл болмас,
Анасы жақсы күң болмас.
Оң жақтан кетіп барамын,
Қыз еркелеп ұл болмас.
Жанымдағы қыным-ау,
Сіңділер мен інім-ау.
Жыл айналып келгенше,
Қош-аман бол күнім-ау.

ПРАВИЛА ПОВЕДЕНИЯ В МЕЧЕТИ

1. Мечеть - дом Аллаха. «Мечеть - защита, обитель мусульман, а для кафи́ров - зиндан», - говорил Пророк Мухаммад /да благословит его Аллах и приветствует/ в своих Хадисах. При входе в мечеть надо говорить **«Ля илэһә иллаллаһ Мұхаммеду-р Расулауллаһ»**

2. Мечеть - место поклонения Аллаху.

3. Мечеть - святое место, поэтому там надо соблюдать определенные правила всем без исключения, независимо от положения и ранга.

4. Мечеть надо посещать чистым /совершить гусул, омовение/, убрав все наросты в определенных местах.

5. Надо одевать чистую одежду и приятно пахнуть.

6. Думать об Аллахе и Пророке /Мир ему/, и изгнать дурные мысли.

7. Женщины, в том числе и девочки, должны прикрыть свое тело/покрыть голову, не оголять плечи, не одевать короткую обтягивающую, прозрачную одежду/.

8. Вступать в мечеть с правой ноги.

9. Выходить с левой.

10. В мечети надо поклониться Всевышнему Аллаху, совершая намаз.

11. Во время Азана или чтения Корана нельзя разговаривать.

12. Нельзя громко разговаривать, чихать, кашлять, сквернословить.

13. Не проходить перед совершающим намаз.

14. Во время намаза не смотреть человеку в глаза.

15. В мечети нельзя бегать.

16. Нельзя в мечети попрошайничать, мусорить, торговать.

17. В мечети надо просить у Аллаха прощения, покаяться.

18. Во время протекания инкубационного периода инфекционных болезней, вообще до полного выздоровления нельзя посещать мечеть.

19. Нельзя толкаться, ссориться, ругаться, если в мечети окажется много людей.

20. Мечеть - место, где ангелы приветствуют со словом «Аминь», где Аллах направляет на вас свои лучи.

При входе в мечеть надо говорить «Аллаһумма ифтах ли эбуэбэ рахматика» «Прибегаю к Аллаху Великому, к Его благородному лику и Его предвечной власти от проклятого шайтана. С именем Аллаха, благословение и мир посланнику Аллаха. О Аллах, открой для меня врата милосердия Своего!»

При выходе из мечети надо говорить «Бисми Ляхи, вассаляту вассаля-му 'аля расули Ляхи, Аллахумма, ин-ни ас'алюкя мин фадлика, Аллахумма-'сымни ммна-шшайтанир-раджими» «С именем Аллаха, благословение и мир посланнику Аллаха, о Аллах, поистине, я прошу Тебя о милости Твоей, о Аллах, защити меня от проклятого шайтана».

ОБРУЧЕНИЕ ПО КАНОНАМ ИСЛАМА

Родина начинается с семьи. Ячейкой, фундаментом любого мусульманского государства является образцовая семья. Святой Пророк /да благословит его Аллах и приветствует/ сказал: «Наш путь – супружество. Кто уклоняется от него, тот не из нас». В Коране есть знания обо всех сторонах жизни, в том числе о семье и взаимоотношениях мужчины и женщины. Многие не совсем понимают, что женитьба, в первую очередь, начинается с бракосочетания, т.е. «Неке кию». Верующий человек должен жить по шариату и выполнять все условия ислама. Что касается бракосочетания, то оно состоит из 5 условий:

1. Жених и невеста должны уметь четко произносить калам «**Ля илэһә иллаллаһ Мұхаммеду-р Расулауллаһ**, что означает «Нет Бога кроме Аллаха и Мухаммад раб и посланник Аллаха».
2. И жених и невеста должны быть согласны на бракосочетание, без согласия двух сторон бракосочетание считается недействительным.
3. Махар - подарок мужчины женщине. Махар считается собственностью женщины /арабы давали Махар 10 динаров, а сейчас нет определенного условия Махар/.
4. Должны быть свидетели /например, двое мужчин или один мужчина и две женщины/. Свидетелями являются и ангелы. Если после бракосочетания в мечети семья не нашла взаимопонимания или кто-то из них употреблял алкоголь, то в семью вмешиваются шайтаны.

Четыре обязанности мужчины:

1. Мужчина защищает, поддерживает и обеспечивает семью.
2. Перед длительными командировками или отъездами мужчина должен обеспечить семью всем необходимым на это время.

3. Уважительно относиться к жене.
4. Предупреждать жену на какое время, куда уезжает.

В священном Коране сказано, что женщина ест ту же еду, что и мужчина, т. е. супруги вместе должны кушать, муж не бьет свою жену, не обижает скверными словами, не оставляет ее одну дома.

Четыре обязанности женщины:

1. Воспитывать детей
2. Жить по закону ислама.
3. Отлучаться из дома только по разрешению мужа.
4. Не осквернять словами мужа и не идти против его решений.

В священном Коране сказано: «Мать кормит грудью дитя 2 года». Сура-Бахара. 233-аят.

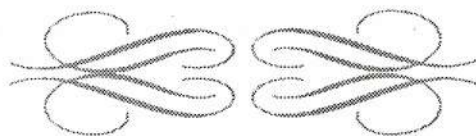
Женщина должна быть чистой перед мужем во всех отношениях. 58-аят. Сура рахман.

ПРАВСТВЕННОСТЬ МУСУЛЬМАНИНА

Настоящий мусульманин любит свою семью, старших, своё государство. Его отличает учтивое, мягкое отношение к людям. При первой же возможности он стремится прийти на выручку к людям, он никого не обидит, почтителен с родителями, со старшими, любит младших по возрасту. Он предельно чистоплотен. Все, что он ест и пьёт, его тело, личные вещи, всё его окружающее, постоянно чисто. Настоящий мусульманин никогда не забывает, что он раб Всевышнего, поэтому он стремится достойно переносить все, что выпадает на его долю. Он трудится в этой жизни так, словно никогда не умрёт, а ради будущей жизни он поклоняется Аллаху так, словно умрёт завтра. Детей своих он воспитывает в духе высокой нравственности.

НЕКЕ ҚИЯР

Неке қияр - обряд бракосочетания. Брак - святое понятие, акт верности и любви в жизни каждого человека. Для совершения обряда призывают муллу, ставят перед ним чашку с водой /разбавленная медом или опускают серебряные монеты/, накрытую платком. Собираются родные и близкие невесты и жениха. Мулла читает молитвы, затем при свидетелях, следуя традиционной форме, спрашивает о согласии юноши и девушки на вступление в брак. По шариату /мусульманские законы/, если невеста беременна, обряд бракосочетания откладывается и проводится только после рождения ребенка. Этот обряд не проводится также между молодыми людьми, имеющими родство в одном из поколений, т. к. казахи до седьмого колена считаются родственниками.

НЕКЕ СУЫ

/Напиток бракосочетания/

После объяснения обязанностей мужчины и женщины и проведения Никах, муж и жена должны испить Напиток бракосочетания. Это чистая и сладкая вода. Чтобы жизнь супругов была сладкой и интересной, в воду добавляют мед. Пусть брак мужчины и женщины будет чистым, крепким, сладким как у Адама и Евы, Пророка Мухаммада /да благословит его Аллах и приветствует/ и Хадиши, Али и Фатимы.

ЧИСТОТА

Наш пророк Мухаммад /да благословит его Аллах и приветствует/ говорил, что религия - это чистота. Ислам, помимо того, является бесподобным средством сохранения духовного мира человека от всех недостойных человечности подлостей и мерзостей, уделяет также внимание чистоте как залогоу здоровья тела. Ибо до тех пор, пока не очистится тело, не просветлеет и душа, а непрозрачная душа лишена благих чувств.

ГУСУЛ

После омовения купаются, сливая воду на голову и на оба плеча, намочив и потирая все тело, что называется гусулом. Так следует поступать после поллюции, т. е. непроизвольного извержения семенной жидкости у мужчин или после половых актов /а у женщин еще и по прекращению менструации, а также после родов/. Человек, которому нужно совершить гусул, не может заняться вознесением молитвы и читать молитвы и Коран. Тахорат - ритуальное омовение. Тахорат совершается следующим образом: Ағузы билләһи минәшшайтаниражим Бисмилләһирахманирахим. Ниет еттiм ғұсыл дәретiн алуға.

- Туалетной водой тщательно очищаются те части тела, откуда выходят нечистоты;

- обе руки до локтя обмываются три раза;

- три раза полоскается рот, при этом зубы чистятся щеткой или же протираются пальцами;

- сначала очищаются, а потом три раза промываются ноздри;

- трижды ополаскивается лицо;

- сначала правая, затем левая рука, включая локти, омываются три раза;

- мокрой рукой протирать голову, уши, а затем тыльной стороной ладони вытирать с двух сторон шею;

- сначала правая, потом левая нога обмываются три раза, включая щиколотки.

СЕМЬЯ

Пророк Мухаммад (САС) сказал: «О юноши! Кто из вас имеет возможность жениться - пусть женится. А кто не имеет такой возможности - пусть постится». Под «возможностью» подразумеваются физическое и психическое здоровье, моральная готовность, материальный достаток и религиозная грамотность как условия для полноценной семейной жизни. При выборе будущей жены или мужа необходимо обратить внимание на здоровье, морально-нравственные качества и материальный достаток. Однако самым главным качеством является духовно-религиозная грамотность и благочестие. «Сочетайтесь браком с людьми благочестивыми, благонравными. Если кто-то из вас будет беден, Всевышний обогатит вас по милости Своей» (Св. Коран, 24:32). Если живешь ты рядом с мужем, то дом твой крепок, живешь с достоинством и с хорошим настроением. Одиночество присуще только одному Богу. Человек один не может жить и существовать в этом мире. И поэтому, если есть мужчина, то рядом с ним должна быть и женщина. И в жизни у них будут дети, с которыми они проживут счастливую и долгую жизнь. По традициям, в старину казахские женщины очень уважали своих мужей и не противились их воле, и не спорили с ними. В казахской семье все вопросы решали мужа - отцы семейства.

Согласно Корану, супружеский союз между мужчиной и женщиной является одной из важных заповедей Божьих, выполнение которой позволяет человеку обрести милость и благодать Всевышнего, познать радости и достоинства семейной жизни, исполнить замысел Господа о продолжении рода человеческого. Свидетельством того, что от самого начала творения Всевышний Бог замыслил особую роль брачного союза, стал пример благословенного супружества первочеловека Пророка Адама и Евы (Хавы), особо почитаемых мусульманами. Именно этот - первый в истории людей - пример супружеской четы имел особую благодать Господа, ибо по определению

свыше Адам и Ева стали прародителями современного человечества.

ОБРУЧЕНИЕ

Обручение - это важный процесс, предшествующий браку, объявление о желании жениться на определенной женщине ей. Мужчина может сделать это сам, может доверить это членам своей семьи или другим людям. Если ответ девушки или ее семьи будет положительным, то считается, что обручение состоялось. Ислам установил этот обычай, чтобы будущие супруги могли узнать друг друга и их решение было взвешенным и обдуманным. Обручение - это период подготовки к свадьбе. Обручение не является ни-кяхом, поэтому мужчина и женщина могут общаться лишь в присутствии родственников или в людном месте. Любая сторона может расторгнуть помолвку, но без существенной причины это делать нежелательно. К уже обрученной девушке свататься другому мужчине нельзя до тех пор, пока помолвка не будет расторгнута.

НИКАХ

Никах - это обряд заключения брака между женщиной и мужчиной. Никах является одним из обрядов сунны, предписанной Пророком Мухаммадом. Он предостерегает людей от блуда и скверны. Никах является основой взаимоотношений мужа и жены: быть верными, укреплять супружеские узы, растить и воспитывать детей, не давать поводы для размолвок. Перед женитьбой родители юноши должны узнать, на ком хочет жениться их сын. Юноша должен выслушать советы родственников. Перед тем как заслать сватов, интересуются происхождением и родственниками невесты, ее характером и нравом. Не рекомендуется брать в жены только за красоту, богатство, поскольку красивая, но с норовом жена для мужа - горе, для родственников - мучение и для всех остальных - беда.

НИКЯХ

Обряд мусульманского бракосочетания может быть проведен на любом языке, понятном жениху, невесте, свидетелям и попечителю. Перед обрядом произносится проповедь о значении семьи, ответственности супругов друг за друга, о важности правильного воспитания детей. При совершении никяха необходимо огласить имя невесты, жениха, имена их отцов или попечителей, вид свадебного подарка от жениха невесте - махра - и его количество. Затем человек, совершающий процесс бракосочетания, обращается к невесте: «Приняла ли ты в мужья такого-то?», невеста отвечает: «Да, приняла». После чего подобный вопрос адресуется жениху, и он трижды отвечает: «Да, принял». После чего коллективно возносится мольба-ду'а за благополучие и счастье молодых.

ОТНОШЕНИЯ МУЖА И ЖЕНЫ

В Св. Коране сказано: «Живите с женами своими в соответствии с общепринятыми, общепризнанными нормами. Если вам что-то не понравится в них [в делах, поведении и т.д.], то возможно, что в этом, порицаемом вами, Всевышний заложил много блага» (4:19). Пророк Мухаммад (САС) среди категории людей, молитва-намаз которых не поднимется выше их голов, отметил жену, прогневавшую своего мужа и не исправившую такое положение дел до самого утра. В другом хадисе Посланник Аллаха (САС) сказал и о мужьях: «Наиполнейшей вера будет у того, кто явится наилучшим по нравам и характеру. А наилучшие из вас - это те, кто являются наилучшими к супругам своим» (Ахмад).

В семье дети очень уважали своих отцов и слушались во всем. В связи с этим хотелось бы привести хадисы Пророка Мухаммада /да благословит его Аллах и приветствует/, где он говорит: «Ту семью, где муж и жена жили в любви и согласии, Аллах в судный день непременно поведет в рай».

Также, если без причин непокорная жена захочет развода и разведется, то тогда в судный день Аллах ей запретит войти в Рай.

Если муж и жена будут жить в любви и милосердии, смотреть друг на друга с любовью, то тогда Милостливый и Милосердный Аллах прощает им все грехи. Если они будут уважать друг друга и не будут ссориться и не позволять другим вмешиваться в их семейную жизнь, тогда Всевышний Аллах будет оберегать их от всего зла. А дети таких людей будут счастливы и богаты.

Когда женщина живет вместе с мужчиной, тогда она всегда будет чувствовать себя как за крепостью. Потому что она будет за его крепким телом, храбрым сердцем и умным разумом. Раньше мужчин было много, но в нынешнее время это далеко не так...

Во время Советского Союза права мужчин и женщин уравнивали, и женщины стали говорить, что они равны по отношению к мужчинам. Это, к сожалению, приводит к частым раздорам между мужем и женой, а далее и к разводу. Это также привело к тому, что женщины стали нравственно портиться и приближаться к развратному образу жизни. Сколько детей от этого остались без отцов и матерей, и страшно подумать. Конечно, на это существуют и много других веских причин.

У казахов говорят, что хорошая женщина может исправить плохого мужчину и жить с ним в счастье. Также говорят, что если в доме будет много мужчин, но не будет женщины, то не будет и блага, а благо приходит в дом с женщиной, если даже она будет одна. Женщина должна быть благородной, терпеливой и заботливой хозяйкой.

В этой жизни есть очень много женщин, которые приносят радость своим мужьям. Но в доме бывает разное, как спокойствие, так и разногласие между мужем и женой, однако нужно стараться жить в согласии и мире, сохраняя семейное счастье.

В нашем современном мире, к сожалению, очень часто семейные пары ссорятся и расходятся. Причиной этому то, что муж или жена не хотят понимать друг друга, и в обиде и злости разрывают семейное счастье.

Создавая семью, люди сами выбирают себе пару, а поэтому они должны уметь уважать свою половинку, сохраняя счастье в семье, и кроме этого должны думать и о счастье своих детей. Если мужчина и женщина сумеют жить в любви и согласии, то все печали и горести будут переноситься ими намного легче.

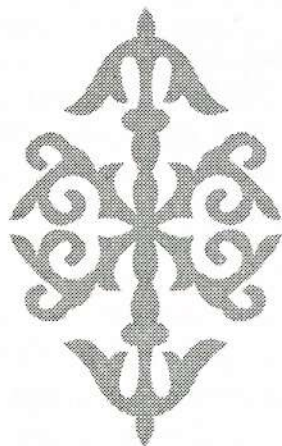
Хотелось бы довести и объяснить это своим дочерям, снохам и всем молодым девушкам, что для каждой женщины, мужчина является символом силы и надежной опорой.

Я уже живу со своим мужем полвека. Конечно, как и в каждой семье у нас бывало разное - и хорошее, и плохое, но все плохое забывается, а хорошее остается. С родителями своего мужа я жила более 30 лет, и если были у нас ссоры с мужем, мы никогда не показывали это своим родителям. Но все же мама моего мужа была очень проницательной женщиной, и если она что-либо заметит, то старалась нас помирить, говоря эти слова: «Муж и жена должны жить в согласии и мире», а мы, подчиняясь ей, тут же мирились. Ведь не зря говорят у казахов, что свекровь - вторая мама. А также говорят, что девушка многому учится в жизни у своей свекрови. К сожалению, в современном мире молодые девушки, выйдя замуж, не слушают своих свекровей. А ведь свекровь является защитницей и хорошей советницей своей снохе. Когда мой сын женился, моя свекровь Багила была еще жива. Бабушка и дедушка моего мужа, а также наш старший сын Тасболат и две его сестренки, его младший брат, а также старший сын Тасболат со своей женой Шаттык жили в одном доме восемь лет. Шаттык с нами не живет уже 20 лет. У них трое детей. Их старший сын Алан 15 лет лечился в Венгрии. За это время он закончил учебу и в данный момент работает со своим отцом.

Шаттык на благотворительные деньги, вложенные им, открыв больницу, лечит людей.

Дедушка Жангельди видел своего правнука Алана, когда ему было 88 лет. Галыкайдар родился через пять дней после того, как умерла моя свекровь. Дедушка говорил, что он счастлив и благодарен Аллаху. Он умер, когда ему было 90 лет, а свекрови 80 лет. Галыкайдара назвала моя свекровь, хотя она не видела его.

Дорогие мои читатели, и, в первую очередь, девушки, женщины и будущие матери, которым я хотела сказать, что жизнь бывает один раз, и прожить ее надо праведно. Мы все люди в этой жизни, хотя в семье и без нее являемся гостями друг друга. Почему же тогда муж и жена не могут уважать друг друга? Хотелось бы сказать, чтобы дети уважали своих старших, а младшим были защитниками.

ДАТЬ ИМЯ РЕБЕНКУ ПО ЗАКОНУ ИСЛАМА

Пророк Мухаммад (САС) говорил: «Те, кого Аллах благословил детьми, должны дать детям хорошее имя, хорошее воспитание и научить их хорошим манерам, выдать замуж или женить, когда они достигнут брачного возраста. И кто не сможет выдать их женить по достижении ими брачного возраста, и дети пойдут запрещенным путем, то отец будет держать ответ за это».

В исламе уделяется большое внимание выбору имени для младенца. Имянаречение не имеет строго определенного срока: оно возможно как в день рождения ребенка, так и на седьмой день после рождения. Пророк (САС) сказал: «Поистине, самые любимые имена пред Господом - 'Абдулла (раб Господа) и 'Абдурахман (раб Милостивого)» (Муслим). Важно помнить, что человек, на которого возложена ответственность за ребенка, должен позаботиться и о том, чтобы ему не дали имени, задевающего его достоинство и которое может оказаться поводом для насмешек. Известно, что Пророк (САС) изменял неблагозвучные имена. Давать более одного имени возможно, но лучше, как делал это пророк Мухаммад, ограничиться одним.

Азан - средство призыва мусульман к богослужению. В исламе перед родителями стоит обязательное условие - дать ребенку имя по закону ислама. В течение трех дней ребенку надо дать имя. Имя должен громко проговаривать на ухо ребенку один из уважаемых мужчин, или мулла, или представитель мечети.

Если ребенку дали имя не по мусульманским условиям, то и на том свете он будет безымянным, будет бегать и искать безрезультатно своих родителей. Сначала надо ребенка выкупать, затем взрослый человек, который совершил омовение, кладет ребенка ногами в сторону Священной Кублы /направление Мекки/, и в правое ухо 3 раза должен прокричать имя ребенка, а в левое - имя отца.

После этого родители ребенка должны повторить его имя 3 раза со словами: «Это твое имя, записанное в книге «Лаухул Махфуза». Если не сказать имя родителей и не читать азан, то в судный день на площади Махшар /это площадь, куда в судный день собираются все аруаки/ он не найдет своих родителей.

Казахи придают особое значение этой торжественной церемонии. Ребенку стараются дать красивое имя или имя знаменитого человека, чтобы он стал похож на того человека. При этом обряд поручается выполнить уважаемым людям, которые тут же и благословляют новорожденного /бата/. Вместе с тем, родители избегают называть детей именами великих и святых. Имена в прежние времена часто давались в зависимости от обстоятельств, имевших место при рождении ребенка. Чтобы не сглазить, ребенку давали смешные имена, имена многоуважаемых людей.

ЖЕРТВОПРИНОШЕНИЕ ПО СЛУЧАЮ РОЖДЕНИЯ РЕБЕНКА

В знак благодарности Всевышнему за новорожденного желательно, если есть на то материальная возможность, принести в жертву барана. Пророк Мухаммад (САС) сказал: «С ребенка - «аль-'акыка». Так принесите за него жертвенное животное, [тем самым] удалите от него вред и боль» (Бухари). Также Пророк (САС) сказал: «За мальчика [надо принести в жертву] двух одинаковых баранов, а за девочку - одного барана» (Ахмад). При этом закалывающий животное говорит: «Бисмиллях, алла-хумма лякя ва иляйкя 'акыкату (...))» - «С именем Аллаха. О Всевышний, Тебе [принадлежит] и к Тебе [возвращается] 'акыка [имя ребенка]».

ШІЛДЕХАНА, ҚАЛЖА

Шілдехана - той /праздник/, устраиваемый при появлении на свет младенца. Днем знакомые и близкие приходят с пожеланиями, говорят: «Құтты болсын!». Вечером собравшиеся веселятся, поют песни, играют на домбре, угощаются.

Шілдехана - праздник в честь новорожденного.

Қалжа - мясное блюдо, которое специально готовится для роженицы. «Қалжа» приносят знакомые, близкие, родные. Это и забота о женщине, чтобы она быстрее восстановила силы, и знак уважения, внимания.

ҚАЛАУ

Қалау /смысл - получить приглянувшуюся вещь/. Понравившуюся хорошую лошадь или какую-либо вещь можно получить путем «қалау». Для этого, придя в дом хозяина желаемой вещи, нужно сказать о своем желании «қалау» и при этом сделать хороший подарок хозяину или его детям.

БЕСІК - КОЛЫБЕЛЬ

Бесік (колыбель) считается священной реликвией каждой семьи. В большинстве случаев дарят малышу родственники по линии матери «нағашы». Бесік бережно хранится в доме и передается из поколения в поколение. Иногда сыну может посчастливиться спать в колыбельке, в которой спал его отец. Когда ребенка впервые укладывают в колыбель, проводится обряд «бесікке салу» /укладывание в колыбель/. Право осуществить такую ответственную миссию поручается, как

правило, специально приглашенной мудрой и уважаемой бабушке, имеющей многочисленное потомство. Прежде чем укладывать младенца в колыбель, к ее изголовью привязывают амулет, который согласно поверью будет защищать ребенка от злых духов. После того как уложили малыша, колыбельку накрывают семью различными вещами, каждая из которых имеет определенный смысл, и согласно поверью может оказать влияние на судьбу ребенка. И поют «Колыбельную песенку».

Когда ребенка впервые укладывают в колыбель, проводится обряд «Тыштырма». Прежде чем укладывать младенца в колыбель, в дырочку, расположенную в середине колыбели, где установлен специальный горшочек, обеспечивающий сухость и чистоту ребенка /памперсы/, кидают конфеты и другие сладости, приговаривая «тышты, тышты». Их тут же, подставив ладони, подхватывают собравшиеся женщины и дети.

БЕСІК ЖЫРЫ

І нұсқасы

Әлди-әлди ақ бөпем,
Ақ бесікке жат бөпем.
Жылама бөпем, жылама,
Жілік шағып берейін.
Бай-құтанның құйрығын,
Жіпке тағып берейін.
Арша ма екен бесігі,
Алар ма екен әкесі
Өрік пе екен бесігі
Сүйе ме екен әкесі
Жиде ме екен бесігі

Жиде ме екен бесігі
Жігіт пе екен әкесі
Әлди-әлди аппағым,
Қойдың жүні аппағым.
Мойнымдағы тұмарым,
Тарқамайтын құмарым.
Мойнымдағы маржаным
Қорадағы мал-жаным.
Алмай берген алсын деп,
Ақ бесікке салсын деп,
Балам жатсын бесікке
Пәлесі кетсін есікке
Қолымда бөбегім
Бесікке бөледім.
Бабамыз қалдырған,
Дәстүрді жалға елім.

II нұсқасы

Әлди-әлди ақ бөпем,
Ақ бесікке жат бөпем.
Әуедегі жұлдыздай
Суда жүзген құндыздай.
Өзім қалап сүйгендей
Жұмақтағы хор қыздай
Әлди балам, әлди-ай.
Көзімнің ағы-қарасы,
Жүрегімнің парасы.
Дүние қамды ойлатпас,
Көңілімнің данасы
Әлди, бөпем әлди-ай.

III нұсқасы

Әлди-әлди ақ бөпем,
Ақ бесікке жат бөпем.
Әуедегі жұлдыздай
Суда жүзген құндыздай.
Өзім қалап сүйгендей
Жұмақтағы хор қыздай
Әлди балам, әлди-ай.
Көзімнің ағы-қарасы,
Жүрегімнің парасы.
Дүние қамды ойлатпас,
Көңілімнің данасы
Әлди, бөпем әлди-ай.
Жігіт болар ма екенсің?
Айыр қалпак киісіп,
Ақырып жауға тиісіп.
Батыр болар ма екенсің.
Бармақтарың майысып,
Түрлі ою ойысып,
Ұста болар ма екенсің?
Таңдайларың тақылдап,
Сөйлегенде сөз бермей,
Шешен болар ма екенсің.
/«Жаңғырған салт-дәстүр».
Алматы, 1991 жыл/.

На 41 день со дня рождения ребенка женщины, собравшиеся в доме новорожденного, купают малыша, впервые стригут ему волосы и ногти. За это исполнившим обряд полагается дарить подарки в знак благодарности, а всех присутствовавших при знаменательном событии, приглашают к дастархану. Кстати говоря, у казахов числа 3, 7 и 41 считают особенными, благодатными.

ИТКӨЙЛЕК

Одну из рубашек, называемую иткөйлек или итжейде /от слов ит-собака, көйлек-платье, жейде-рубашка/, в которой ребенок находился в свои первые сорок дней жизни, используют для ритуала. В нее заворачивают сладости и привязывают на шею какой-либо собаки. Дети, поймав собаку, забирают сверток и делят между собой его содержимое. Иногда эту рубашку забирают на счастье бездетные женщины в надежде родить ребенка.

ТҮСАУКЕСЕР

Тұсаукесер - разрезание пуп. Этот ритуал проводится, когда малыш делает первые шаги. Его ножки обвязывают тонким пестрым шнурком или веревкой, сплетенной из травы, разрезать которую доверяют энергичному многодетному человеку. Обряд сопровождается песнями и пожеланиями, чтобы ребенок твердо стоял на ногах, уверенно шел по жизни. Ритуал завершается тоем. В старину после «тұсаукесер» ребенку дарили коня и седло. Пестрый шнурок подразумевает, что в жизни бывают не только белые, но и черные полосы, будущий джигит должен уметь преодолевать трудности. Вербка, сплетенная из травы, означает процветающую жизнь и много детей.

ОБРЕЗАНИЕ

Согласно мнению большинства исламских ученых, обряд обрезания мальчика должен быть выполнен до достижения им совершеннолетия. Однако является предпочтительным, чтобы данная сунна была соблюдена в первые дни после его рождения. Так, хадис от Джабира гласит: «Посланник Аллаха принес в жертву животное от имени Хасана и Хусейна и совершил им обряд обрезания на седьмой день с момента их рождения» (Байхаки).

СУНДЕТ ТОЙ

Сундет той. По Закону ислама, когда мальчику исполняется 3, 5 или 7 лет /в нечетный год/, делают обряд обрезания. Обычай называют религиозным, хотя ему следуют не только мусульмане. Казахи считают обрезание родительским долгом и относятся к нему как к семейному празднику. Приглашаются гости, готовятся угощения, виновнику торжества дарят коня и множество других подарков.

В современное время обрезание делают в больницах специалисты-хирурги. Сейчас наше государство является независимым, суверенным. Народ Казахстана может гордиться стабильностью, миром и спокойствием в стране. В этих условиях каждый человек должен выбирать верный путь - путь к исламу. Ислам ведет нас к счастью, благополучию, успеху. Дорога к Аллаху начинается с воспитания в семье, где родители могут дать своему ребенку правильное воспитание.

В свою очередь, как мать, я хочу добавить, что крепкая, благополучная семья берет начало с брака, в котором и мужчина, и женщина живут по законам ислама, верят в Аллаха и соблюдают шариат, а женщина, т. е. мать, воспитывает верующих детей.

ЖОҚТАУ

Жоқтау - плач-песня об умершем. Как известно, слезы облегчают человеческое горе. С плачем-песней казахи провожают в последний путь усопшего. В «жоқтау» поется о неопишемом горе, о постигшей беде, о невозполнимой утрате, вспоминаются добрые дела умершего.

«Жоқтау» сочиняли акыны, мать или сестра умершего. «Жоқтау» - не религиозная, а национальная ритуальная традиция, которая учит ценить человека и помнить о нем.

«Жоқтау» продолжается в течение года. Плач-песня поется трагическим голосом, от всего сердца, от всей души. В устном народном творчестве, а теперь и в письменном, есть немало образцов «жоқтау». Добрые слова, похвала, рассказ о жизненном пути умершего - все это в «жоқтау» пели жена, сестры, дочери и другие близкие покойного /женщины/. По обычаю женщины, которые поют «жоқтау», в течение трех дней не готовят еду. Данный обряд говорит о высокой культуре народа. Каждый уважающий себя человек просто обязан передавать подрастающему поколению в наследство обычаи своего народа.

ӘКЕГЕ ЖОҚТАУ

Бісмілләдан бастайын,
Шариғаттан аспайын.
Шаңырағымның тірегі,
Асқар тауым,
Ойнақтап жүрген асыл да ардақты
Жан әкемді жоқтамай, қалай тастайын.
Көмекейде тіл басқа,
Жан әкем жолы бір басқа.
Арғы атасы би, мырза, қажы еді,
Базардан келген бөз еді,
Жақсыдан қалған көз еді.
Басына кигені бөрік еді,
Ағайын-туыстың көркі еді.
Шүйгінге жылқы бағайын.
Мойныма тұмар тағайын.
«Әкешім-ау» деп жыласам,
Сөге де көрме, ағайын.
Басқаға елеусіз болсаң да,
Өзіме дана, дарасың,
Жатсаң да жер қойнында
Әруағыңмен панасың.
Есіктің алды белең бе,
Қайғының түбі терең бе,
Беленге шығып қарасам,
Жан әке, сені көрем бе.
Асыл нұрдан жаралған,
Әуедегі жұлдыз еді.
Хан қасында сұлтан еді.
Топтан бір озған тұлпар еді.
Әуелеп ұшқан сұңқар еді,
Құлады-ау халқым тірегім.
Жылайын да, жылайын.

Жыламай қалай шыдайын.
Аққу, қаз ұшты көлімнен,
Жан әкем кетті төрімнен.
Отымның алды, суымның тұнығы,
келешегімнің нұры,
Болашақ өмірімнің бақыты,
«Құлыным, Гүлжиян» деп мені енді кім айтар?
Мақпалдан қамзол қапсырдым,
Күмістен түйме жапсырдым.
Шерлі жүрек мына балаларыңды,
Жан әке, кімге тапсырдың.
Бәйшешек шықсын басыңа,
Пайғамбар келсін қасына.
«Папалап» шықсың алдыңнан,
Адамхан, Шернияз, Марат, Махамбет,
Қайр, Дулат, Мейрам, Күләйім, Сләм,
Аналарымыз Шәмшиқамар, Шәрбан, Нақия.
Дүние шіркін ғаламат,
Жан әкем Аллаға аманат.
Иманың болсын сәламат.
Артыңа берсін салауат.
Сапарыңды Алла оң қылып,
Тәнің де болсын пейіште.
Қолдап жүрсін періште.
Қабірің нұрға бөленіп,
Тербетсін жұмақ бесігі.
Илләһи әмин құдайым,
Шүкірлік етіп жылайын.
Ақырының қайырын сұрайын.
Базардан келген ақ жаулық,
Тозғанда қалар бір баулық.
Айналайын жан бауырларым-ай,
Сендерге берсін денсаулық.

АНАҒА ЖОҚТАУ

Аялаған, өсірген,
Еркелігін кешірген.
Ақылды кімнен аламын
Шықпаса дауысың осы үйден.
Білмегенімді білдірген,
Мін тағар ма көрінген.
Айбарым асыл, анашым,
Ұмытам қалай панасын.
Құлыныма керек деп,
Сақтаушы еді бір асын.
Бар асылын кидірген,
Іс тігіп, оймақ ілдірген.
Үйретіп тоқу, пішуді,
Қызықтап бар ісімді,
Кім қадірлер әжетай,
Қызығыңды мен-сынды.
Еркелеп кімге асылам.
Күтер деп кімге асығам.
Айырған Алла қайтейін
Иманды бол жан әжем.
Апалап алдан өтпеген,
Сыйластығын қайтейін.
Ауырып әлде жүдесем,
Қимастығын қайтейін,
Қамқорым әрі ақылшым,
Қысылсам берер қол ұшын.
Таза жүр деп кір жуған,
Бар шаруаға болысқан.
Іскерлікпен ұғысқан,
Қимасым, жаным, туысқан,
Едің-ау алыс ұрыстан.
Аманатыңды аялап,
Өсірермін бағалап,
Иманды бол бауырым,
Хаққа жаның аманат.
Намаз сайын дұға қып,
Қастерлейміз затыңды.
Жәннатта болсын жаныңыз.

ТУЫСТЫ ЖОҚТАУ

Бәйтерек шықсын басыңа,
Пайғамбар келсін басыңа.
Алдыңнан шықсын “Құлыным” деп,
Жан анаң келсін қасыңа.
Қайтейін жаным бөлек бауырым-ай,
Қалдым ғой көтеріп жүктің ауырын-ай.
Кетпейді көз алдымнан асыл бейнең,
Бақытқа отырсам да малынып-ай.
Дүние шіркін ғаламат,
Жан бауырым Аллаға аманат.
Иманың болсын саламат.
Артыңа берсін салауат.
Қабірің нұрға бөленіп,
Тербетсін жұмақ бесігі.
Илләһи әмин құдайым,
Шүкірлік етіп жылайын.
Ақырының қайырын сұрайын.
Бір аяқ асты бөле ішкен,
Тай-құлындай тебіскен.
Аз көрмесек сағынып,
“Көкем-ау” деп көріскен.
Айрылдым кенже туыстан.
Макпалдан қамзол қапсырдым,
Күмістен түйме жапсырдым.
Артыңда қалған бар болса!!!
/бала-шағанды, әке-шешенді, үлкен кісі, туыстарыңды/
Жан бауырым, кімге тапсырдың?

ПОСЛЕСЛОВИЕ

В 1990 году я совершила хадж в Мекку. Во время встречи консул Казахстана в Саудовской Аравии Азамат Рахманкулов нам пожелал: «Вы совершили благое дело, но по приезде на Родину, не возгордитесь и не хвалитесь своей поездкой в Мекку. Наоборот, будьте примером для других и пропагандируйте ислам».

С тех пор прошло несколько лет.

Я - выпускница медицинского училища, специальность – медсестра. После приезда из Мекки посещала уроки педагога из Турции Нух Темержи в мечети г. Екибастуза. Своих внуков воспитываю в духе ислама. 5 лет назад, 25 ноября, в нашем городе создалась Лига женщин-мусульманок. Меня избрали членом правления Лиги. В Уставе есть пункты, где все члены Лиги должны пропагандировать ислам. Вначале в газете «Ислам және өркениет» /Ислам и цивилизация/ была напечатана моя статья о браке и семье. Позже эта статья была дополнена обрядами и обычаями казахского народа, и вот теперь напечатана данная книга под названием «Иманды отбасы болу - ақ некеден бастау алады». Первая часть книги напечатана на казахском языке, вторая - переведена на русский язык.

**Отзывы о книге и заказы принимаются по адресу:
Павлодарская область, г. Екибастуз, ул. Кунаева, 52. кв. 1.**

МАЗМУНЫ СОДЕРЖАНИЕ

1. АЛҒЫСӨЗ	3
2. СӨЗ БАСЫ	4
3. АТА ДӘСТҮР, ӘДЕТ-ҒҰРЫП	5
4. ҚЫЗ ЖАТ ЖҰРТҚА ЖАРАЛҒАН	6
5. СЫҢСУ	8
6. МЕШІТ ӘДЕБИ	10
7. МЕШІТТЕ НЕКЕ ҚИЮДЫҢ ТӘРТІБИ	12
8. МҰСЫЛМАНША НЕКЕ ҚИЮ ШАРТЫ	14
9. НЕКЕ СУЫ	19
10. ҒҰСЫЛ /бой дәрет/	20
11. ЕРИҢ - СЕНИҢ ПІРИҢ	28
12. ШӨБЕРЕМ ТОЛДЫ БІР ЖАСҚА	31
13. МҰСЫЛМАНША АЗАН ШАҚЫРТЫП, АТ ҚОЙДЫҢ БА?	33
14. ШІЛДЕХАНА, ҚАЛЖА	35
15. ҚАЛАУ	38
16. СӘБИДІ БЕСІККЕ БӨЛЕУ	39
17. БЕСІК ЖЫРЫ	41
18. ҚЫРҚЫНАН ШЫҒАРУ	43
19. ТҰСАУКЕСЕР	45
20. СҮНДЕТ ТОЙ	47
21. ЖОҚТАУ	48
22. ӘКЕГЕ ЖОҚТАУ	49
23. АНАҒА ЖОҚТАУ	52
24. ТУЫСТЫ ЖОҚТАУ	53
25. СӨЗ СОҢЫ	54
26. ОҚЫРМАНДАР ОЙ БӨЛІСЕДІ	57
27. ТӘРБИЕЛІК МӘНІ ЗОР	58
27. ШҰҒАЛЫҚТАР ЛЕБІЗІ	59
28. АҚТОҒАЙЛЫҚТАРДЫҢ АЛҒЫСЫ ШЕКСІЗ	60
29. ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ	61

30. ПРЕДИСЛОВИЕ	63
31. СОВЕТ МОЛОДОЖЕНАМ	64
32. ДЕВОЧКА В СВОЕЙ СЕМЬЕ - ГОСТЬ	65
33. СЫҢСУ	66
34. ПРАВИЛА ПОВЕДЕНИЯ В МЕЧЕТИ	68
35. ОБРУЧЕНИЕ ПО КАНОНАМ ИСЛАМА	70
36. ПРАВСТВЕННОСТЬ МУСУЛЬМАНИНА	71
37. НЕКЕ ҚИЯР	72
38. НАПИТОК БРАКОСОЧЕТАНИЯ	72
39. ЧИСТОТА	73
40. ГУСУЛ	73
41. СЕМЬЯ	74
42. ОБРУЧЕНИЕ	75
43. НИКАХ	75
44. НИКЯХ	76
45. ОТНОШЕНИЯ МУЖА И ЖЕНЫ	76
46. ДАТЬ ИМЯ РЕБЕНКУ ПО ЗАКОНУ ИСЛАМА	80
47. ЖЕРТВОПРИНОШЕНИЕ ПО СЛУЧАЮ РОЖДЕНИЯ РЕБЕНКА	81
48. ШІЛДЕХАНА, ҚАЛЖА	82
49. ҚАЛАУ	82
50. БЕСІК - КОЛЫБЕЛЬ	82
51. БЕСІК ЖЫРЫ	83
52. ИТКӨЙЛЕК	86
53. ТҰСАУКЕСЕР	86
54. ОБРЕЗАНИЕ	86
55. СҮНДЕТ ТОЙ	87
56. ЖОҚТАУ	88
57. ӘКЕГЕ ЖОҚТАУ	89
58. АНАҒА ЖОҚТАУ	91
59. ТҰЫСТЫ ЖОҚТАУ	92
60. ПОСЛЕСЛОВИЕ	93